

Ֆ. ԿՈՆՍՏԱՆՏԻՆՈՎ

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԸՆԴՈՒՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՅԵՎ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ
Ն Թ Ա Ն Ա Կ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն Ը
ՍՈՑԻԱԼԻԶՄԻ ԺԱՄԱՆԱԿ

Պ Ե Տ Ա Ր Ա Տ

ԺԱՂԱՔԱԿԱՆ ԶԵՄԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԱԳՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՐԵՎԱՆ • 1988

Հ | $\frac{A P M.}{2-1143a}$

ԳՐԱԼԵՏԱՐԱՆԵՐ ԲՈՒՈՐ ԹԵՐԱՐՆԵՐԻ, ՄԻԱՑԵՔ

Ֆ. ԿՈՆՍԱՆՏԻՆՈՎ,

33(47)

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԸՆԴՈՒՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ԹԵՎ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ
Ն Շ Ա Ն Ա Կ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն Ը
ՍՈՑԻԱԼԻԶՄԻ ԺԱՄԱՆԱԿ

4923

Գ Ե Տ Լ Բ Ա Տ

ԴԱՆԱԴԱԿԱՆ ԴՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ
ԹԵՐԱՐԱՆ • 1933

A $\frac{II}{3555}$

Ф. КОНСТАНТИНОВ
ЗНАЧЕНИЕ
ЛИЧНЫХ СПОСОБНОСТЕЙ
И ТРУДА ПРИ СОЦИАЛИЗМЕ
Госиздат—Издательство полит. литературы
Вроцлав, 1988.

ՍՆՁՆԱԿԱՆ ԸՆԴՈՒՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՅԵՎ
ՍՇԽԱՏԱՆՔԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՍՈՑԻԱԼԻԶՄԻ ԺԱՄԱՆԱԿ

I

Հանճարեղ Ռեթճովենն իշխան Լիխնովսկուն ուղղված նամակում գրում եր.

«Իշխան, այն բանով, ինչ դուք հանդիսանում եք, դուք պարտական եք դիպվածին և ծագմանը: Այն բանով, ինչ յես եմ հանդիսանում, յես պարտական եմ միայն ինքս ինձ: Իշխաններ հազարավորներ կան և կլինեն, իսկ Ռեթճովեն՝ միայն մեկը»:

Այս նամակը՝ լի դայրույթով և ատելութամբ՝ դրված եր ի պատասխան այն անարգանքների, վիրավորանքների և ոտորացումների, վորոնց յենթարկվում եր մեծ կոմպոզիտորը աիրող դասակարգերի ներկայացուցիչների կողմից: Վերջինները նույնիսկ այնպիսի մարդուն, ինչպիսին եր Ռեթճովենը, դիտում էին լոկ վորպես իրենց քաճաճույթներին ու զվարճություններին ծառայելու կոչված լակեյի: Այն ժամանակվա վիեննական Թերթերից մեկում, յերբ ապրում եր Ռեթճովենը, տպադրված եր այնպիսի մի հայտարարություն.

«Պարսները՝ փնտում են այնպիսի մի լակեյ, վորը լավ ջութակ նվագի և կարողանա նվագակցել դաշնամուրային դժվար սոնատներին»:

Վեչ միայն դուռը պիտի բանվորները, այլ և մոտ-

վոր աշխատանքի ներկայացուցիչները տիրող դատակարգե-
րի կողմից դիմում էին վարպետ սարուկներ։ Այդ սուր
կնքողով զգում և հասկանում էին այնպիսի մարդիկ, ինչ-
պես երբ Բեթհովենը, և իրենց բողոքն էին արտահայտում
ընդդեմ մարդու անձնական արժանապատմությունն ստո-
րացնող և վերափոխող այդ վրդովեցուցիչ հասարակական
պայմանների։ Բեթհովենի անմահ յերաժշտությունը պայ-
քարի, հաղթանակի կոչ և ընդդեմ կյանքի այդ ստրկական
պայմանների։ Բեթհովենի կենսագիրները նրա կյանքից
հաղորդում են այսպիսի մի դեպք։ Մի անգամ Բեթհովե-
նը, ուշ յերեկոյան տուն վերադառնալիս, հոգնած ու սո-
ված, հանկարծ ընկավ Վիննայի արվարձանները։ Անծա-
նոթ փողոցներով անցնելու ժամանակ նա մեքենայորեն նա-
յում և այն տների լուսամուտներին, վարակ լույս եր վառ-
վում։ Վաստիկանը կտակածնելով, վոր նա թափառաշրջիկ և,
ձերբակալում և նրան և ուղարկում կալանատուն, չնայելով
նրա բողոքներին ու հավաստիացումներին, վոր ինքը Բեթ-
հովենն է։

Ամեն մի թափառաշրջիկ այդպես կարող է իրեն Բեթ-
հովեն անվանել, — հայտարարեց վոստիկանը — Բեթհովենն
այդպիսի ցնցոտիներով չի շրջում։

Ավա՛ղ, վոստիկանը սխալվեց։ Բեթհովենը իրոք վոր
շրջում եր ցնցոտիներով։ Վո՛չ միայն բարոյական նվաստա-
ցումները, միայնակությունը, այլ և նյութական զրկանե-
րը, աղքատությունը բաժին էին ընկել նույնիսկ այն-
պիսի մարդկանց, ինչպիսին Բեթհովենն եր։

Մենք իբրև օրինակ վերցրինք վոչ վորևե պարզապես
ստղանդավոր մարդու կյանքն ու ճակատագիրը, մի մար-
դու, վորի նմանները տասնյակ, հարյուր հազարներով կո-
րել և կորչում են Ֆեոդալական ու կապիտալիստա-
կան հասարակակարգի պայմաններում։ Վո՛չ, մենք վերց-
րինք ամենատկանավոր մարդկանցից մեկին — մի համճարի,
վորին իր ուժով ու հզորությամբ հավատար ընդամենը
մեկին կամ յնրկուսին կարող են ցույց տալ արվեստի այլ
քնազավառներ։

Բեթհովենի հակառակիբը բացառություն չե։ Վերցրեք

Հանճարեղ Զուքակահար Պաղանինի, մեծ կոմպոզիտոր
Բիլեյի, Էլարմենն անմահ ուրբայի հեղինակի, գերմանա-
կան դիտնական Կեպլերի կյանքը, վերջերս Պուշկինի, Լեո-
մոնտովի, Տարաս Շեվչենկոյի, Ռադիշչևի, Բելինսկու*,
Ջերնիշևսկու բախաը և շատ, շատ ուրիշների, վորոնք
ամեն տեսակ հետապնդումների, անարդարների, վերաժորան-
քի, ծաղրանքի, հայհոյանքի յան յանթարկվել տպիկարնե-
րի, իրենցից վոչինչ չներկայացնողների, իշխանությամբ
ոժտվածների կողմից:

Ինչի՞ց եր կախված մարդու Հասարակական դիրքը
Ֆեոդալական Հասարակության մեջ: Վո՞չ անձնական ընդու-
նակություններից, միջքից և անձնական աշխատանքից, այլ
հոգաարուցյան լիտից, ժառանգական դասային արտո-
նություններից, ծագումից, պաշտոնյական դրությունից:
Խո՞ղ այս կամ այն մարդը լինի միջակություն, վոչնչու-
թյուն, բայց յեթե նա իշխանական կամ ազնվական տոհմից
և, հարգանք ունի Հասարակության մեջ: Նրա ուռաջ
բայց և լայն ճանապարհը, նա Հրամանաարություն և ա-
նում, Հրամայում է:

Իսկ յեթե դու դժբախտություն 'ես ունեցել ծնվելու
ճորտ ստրուկից, դու պետք է ստրուկ լինես և ամբողջ
կյանքումդ ստրկական վիճակ ճարչ տաս, չնայած ճո ծիր-
քերին, ճո ընդունակություններին:

Յեկատերինայի ժամանակվա մուսնալներից մեկում՝
«Трутенъ»-ում, վորը Հրատարակվում եր Ն. Ի. Նովիկովի
կողմից, ռժաբուր տեղի (վականախայն) յերեք թեկնածու-
ների մասին վերաառությամբ ղեմեղված է մի հոդված:
Ովքե՞ր են այդ թեկնածուները:

Առաջինը—դա ազնվական է ոտանց խելքի, առանց
դիտության, առանց առաքինության, առանց դաստիարա-
կության, թեպետև նա դեռ վաղ Հասակից դրված եր ծա-
ռայության մեջ, բայց ապրելով մոր մոտ, դայակների ու

*) Հայանի յե Մոսկվայի Համալսարանի ուկրաբի զգաժակոնց
վորոշումը Բելինսկուն հեռացնելու մասին, ճեկաթի ունենալով մտավոր
ընդունակությունների թուլությունը:

խեղկատակներէ շրջանում, յերբեք այդ ծառայութիւնը չի կատարել, այլ ներկայացուցչութիւն միջոցով աստիճաններ ձեռք բերելով, առաջելութիւն ունենալու նպատակով, ուստի ծառայում ելին Նրա ունեցածը հաշիվում ե յերկու հազար հոգի, բայց նա ինքն տնհոգի յեւ կարճ ատաժ, այս մանկան վստի՛ արժանիքը միայն այն ե, վոր նա ազնւական ե ե անվանի շատ բոյարներէ ազգականն:

Յերկրորդ թեկնածուն նույնպէս ազնւական ե, բայց բարբի վարքով, թեպէտեւ վոչ վատվոտեւ, սակայն գիտութիւնը ամբողջովն խելքովն:

Յերկրորդ թեկնածուն քաղցնիներէց եւ Այս մարդն տոնն տեսակետից նշանավոր ե՝ ազնիւ, խելոք, քաջ, կրթված, յեռանդուն:

Ա՛նթերցո՛ղ, — բացականչում ե Նովիկովը, — դու չախիր՝ արդէյոք ի՞նչը կվարձատրվի — բոյարների ազգակցութիւնը ամբողջովն — հիմարութիւնը, թե՛ առաքինութիւնը ոճոված ծառայութիւնները: Պատասխանը պարզ եր:

Սակայն ինչո՞ւ գնալ XVIII դարը: Հայտնի յեւ, վոր Ռոմանովներից վերջինը, Նիկոլայ II-ը, ապուշ ե ապիկար եր, բայց նա կանգնած եր հսկայական յերկրի դուռն, տնորինում եր 150-միլիոնանոց տաղանդավոր ժողովրդի բախտը: Յարական Ռուսաստանի աղմինխտարացիան, ե՛ք քաղաքացիականը ե՛ք զինվորականը, նշանակելի չափով բաղկացած եր ուշերուհք ե անընդունակ մարդկանցից: Այդ ցույց տվին վերջին յերկու պատերազմները, վոր վարեց ցարական Ռուսաստանը ե վորոնց ժամանակ չարաչար ծեծելվեց: Այն, վոր այդ ապիկարները կանգնել ելին հսկայական յերկրի դուռն, վոր Ռուսաստանը պարտութիւն կրեց, — այդ, իհարկեւ, կապված ե յեղել ամբողջ բուրժուա-կալվածաւորական իրավակարգի հետ, բոլոր ֆեոդալա-դասային մնացորդների հետ:

Իսկ ի՞նչպէս ե դրութիւնը զուտ բուրժուական յերկրներում: Ինչո՞վ ե վորոշվում այստեղ մարդու հասարակական դիրքը: Բուրժուական դրձակները պնդում են, թե կառոյտալիզմն անսահման առաւարեղ ե՛ք բաց անում անհատի դարգացման համար, լայն նանապարհ՝ անձնական առա-

ջողովութան, նախաձեռնութան, ընդունակությունների և տաղանդների հաշտարեման համար:

Կապիտալիզմը ֆեոդալիզմի համեմատությամբ ժամանակին յեղել և մի քայլ առաջ: Տնտեսական և քաղաքական տիրապետությանը բուրժուազիայի ձեռքն անցնելու պահից սկսած առաջին կամ պակաս չափով մշտնջանում են ֆեոդալա-դասային արտադրյալների ու թերերը, վորոնք մարդուն կապում են նրա ժառանգական տերերի—կալվածատերերի ու ֆեոդալների հետ: Բայց, ստրկացման հին ձևերի—չափադործման և ճնշման—տեղը նորերն են սահմանվում:

Ե...Կրոնական և քաղաքական պատրանքներով քողարկված շահագործումը նա (բուրժուազիան, Ֆ. Կ.) փոխարինել և բացարձակ, ուղղակի, անամոթ և չոր շահագործումով: «Եվ չկին ու իրավարանին, քահանային ու բանատեղծին, դիտության մարդուն նա գարծրել և իր համար վարձու աշխատողներ»*:

Վորքան մի արտադրության կապիտալիստական յեղանակի միակ շարժիչ մոտիվը հանդիսանում և շահույթը և միայն շահույթը, ապա, համապատասխանորեն, բուրժուական հասարակության մեջ արտադրողական աշխատանք և հանդիսանում միայն այն աշխատանքը, վորը հալելյալ արժեք, կապիտալ և արտադրում:

Ե...Միևտնը, վոր դրել և «կորցրած դրախտը», յեղել և անարտադրողական աշխատող: Ընդհանառակը, իր հրատարակչի համար ֆարրիկայի նման աշխատող դրողը հանդիսանում և արտադրողական աշխատող, Միևտնն իր «կորցրած դրախտը» շարադրել և, հնազանդվելով այն նույն մղումներին, վորոնք ստիպում են շերամին մետաքս արտադրել, Դա յեղել և նրա բնության գարծուն արտահայտությունը: Այնուհետև նա իր արտադրանքը ծախեց և ֆուստ ստերլինգով: Իսկ լայպցիգյան դրական պրոլետարը, վոր իր հրատարակչի իշխանության տակ դրժեր (որինակ՝ քաղաքատնտեսության ձեռնարկ) և պատրաս-

* Մալխ և Նոգլիս, Կոմունիստական ժանիֆեռ, Յերկերի ժողովածու, հատ. V, էջ 486:

առւած, արտադրողական աշխատող եւ, վերափոխուեալ նրա արտադրութեանն առաջին խակ մոմենտից յենթարկւած եւ կապիտալին և կատարուած եւ միմիայն վերջինիս արժեքը մեծացնելու համար, իր սեփական ռիսկով իր յերգը վաճառող յերգչուհին անարտադրողական աշխատող եւ, Բայց այդ նույն յերգչուհին, հրապարկած մեծարկուի կողմից, վերն ստիպում եւ նրան յերգել նրա համար, վերապահի փող վաստակի, — արտադրողական աշխատող եւ, վերափոխուեալ նա կապիտալ եւ արտադրուած^{*)} :

Կապիտալիզմի պայմաններում մարդկանց ամբողջ գործունեութեանը յենթարկւած եւ հաղկելալ արժեքի կուտակման անհաւ ծարափին: Վսշ միայն նյութական արտադրութեանը, այլև դադարեալների արտադրութեանը — գիտութեան, արվեստ, կրոն, փիլիսոփայութեան — ամբողջը ծառայում և և յենթարկւած եւ այդ նպատակին: Սա գլխաւոր մղիչ ուժն է՝ կապիտալիզմի պայմաններում:

Բանվորները, վարձու աշխատանքի մարդիկ, կապիտալիստական հասարակութեան մեջ ապրում են չլով նրա համար, վերապահի մեծացնեն կապիտալը, և ապրում են զմիայն մինչև այն ժամանակ, քանի դեռ այդ պահանջում են տիրող դասակարգի շահերը^{**)} :

Այդ յերևում եւ գործազուրկների բաղմամբիլիոն բանակի որինակից: Գործազուրկների թիւն Ամերիկայում առ 1936 թ. անցել եւ 10 միլիոնից, Գերմանիայում — 3 միլ. 316 հազ., Անգլիայում — մօտ 2 միլ., Լեհաստանում — 367 հազ.: Այս թիւերը բերվում են ըստ պաշտոնական խիստ նվազեցրած տվյալների: Բացի դրանից, այստեղ չեն մըւում դադուութային և կիսադադութային յերկրների (չընդկատան, Ձինաստան և այլն) բազմաառանյալ միլիոնավոր գործազուրկները^{***)} :

Տասնյակ-միլիոնավոր մարդիկ չեն կարողանում իրենց

*) Մարքս, Հաղկելալ արժեքի թեսթաները, հատ. 1, էջ 200:

**) Մարքս և Ենգելս, Կոմունիստական մանիֆեստ, Յերկ. ժողովածու, հատ. V, էջ 497:

***) Ներկայումս, ըստ բոլոր նշանների, կապիտալիստական յերկրները մոծում են գերադասութեան նոր, հերթական պարբերական ճշգ-

ընդունակութիւններն ինչ մէկ դործադրութեան գտնել: Կապիտալիզմի համար նրանք ալիւլորդ մարդիկ են, ծանր բնու:

Ձրկված լինելով իրենց ընդունակութիւնները, դիտելիքները և կարողութիւնը դործադրելու հնարաւորութիւնից, և՛ մտաւոր աշխատանքի աշխատավորները՝ ինժեներները, բժիշկները, ուսուցիչները, և՛ Ֆիզիկական աշխատանքի աշխատավորները՝ բանվորները, կորցնում են իրենց վորակավորումը:

* * *

Դասակարգերի հակամարտութեան վրա հիմնված բոլոր հասարակութիւնների տիրող դասակարգերը ամենից առաջ շահագրգռված են այն բանում, վորպեսզի աշխատավորներն ընդմիջա մնան ստրուկ: Այդ հնարաւոր ե իրադրծել միայն՝

1) անմիջական արտադրողներին—սարուկներին, ճորտերին, վարձու բանվորներին արտադրութեան բոլոր կամ հիմնական, վճռողական միջոցներից զրկելու,

2) շահագործվող մատասյի դժգոհութիւններն ու հուլումները պետութեան—տիրող դասակարգերի ձեռքում գտնվող այդ գործիքի կողմից ճնշելու պայմաններում:

Բայց դա քիչ և: Հարկավոր և, վորպեսզի շահագործվող մատասների դիտակցութեանը մնա չզարդացած, սորրկական: Վորովհետեւ այն ստրուկը, վոր գիտակցել և իր ստրուկ լինելը, կիսով չափ արգեն դադարում և տղպիսին լինելուց, նա ստրկատերերի հանդեպ համակվում և պայքարի վուգով, տաւելութեամբ, նա ձղտում և վիշել իրեն կաշկանդող ստրկական շղթաները: Այդ պտտճառով տիրող դասակարգերը միշա ձգտել են խաւարի ու տղիտութեան մեջ պահել ճնշված մատասներին: Մինչև անդամ այն ժամանակ, յերր կապիտալիզմի որով մեքենայական արտադրութեան

նամմի շղթանը: Տեղեկութեաներ են ստացվում Ամերիկայից, Անգլիայից, Լեհաստանից և այլ յերկրներից դործադրութեան ուրաղ տճման մասին: Գործադուրկների հեկայական բանակը համալրվում և նորանոր միլիոններով:

զարգացման պայմանները թելադրում էին բանվորներին մեքենաների հետ վարվել սովորեցնելու անհրաժեշտությունը, այդ ուսուցումը միշտ ունեցել է և ունի նեղ, չափազանց վորոշակի սահմաններ: Կապիտալիզմի որով բանվորների կյանքի բոլոր պայմանները նրանց համար անմատչելի չեն դարձնում միջնակարգ և բարձրագույն դպրոցը:

Գերմանիայում 1933 թվին ամեն մի 100 ուսանողին ընկնում էր՝

	Բուհերում	Բառններում
Բանվորների յերեխաներ	2,9	2,7
Ձեռքոր գյուղացիների յերեխաներ	2,2	1,1
Միջակ գյուղացիների և կուլակների յերեխաներ	3,2	1,9
Ստորին ծառայողների յերեխաներ	2,9	2,7
Արհեստավորների յերեխաներ	6,2	8,3
Ընդամենը	17,4	19,9

Բանվորները Գերմանիայում, ինչպես հայտնի չե, կազմում են ամբողջ աղղարնակության կեսը, բայց բուհերի և բառնների ամեն մի հարյուր ուսանողին ընկնում է ընդամենը յերեք հոգի բանվորական ծագում ունեցող:

Բանվորները, դյուղացիները, արհեստավորները և ստորին ծառայողները կազմում են ամբողջ աղղարնակության 90 %-ը: Սակայն նրանց բաժին է ընկնում բարձրագույն դպրոցների ուսանողների ընդամենը մեկ վեցերորդական մասը: Ծաշխատները Գերմանիայում իշխանության դշուխանցնելուց հետո, բարձրագույն դպրոցում սահմանված ուսման բարձր վարձն աշխատավորների միայն շատ քիչ յերեխաների յե հնարավորությունն ապրիս բարձրագույն դպրոց ընկնել: Այդպես և դրությունը նաև մյուս յերկրներում: Առանձին բախտավորներ, ընկնելով զգիսության սաճարը, պեաք և, այնուամենայնիվ, ուսանելու հետ միաժամանակ թեկուզ վորեւ վաստակ վորոնեն, վրդեսպի սովից չմեռեն:

Ահա թե ինչպես և ամերիկյան բուրժուական կին մուռնալիսաներից մեկը՝ Մեքսին Դեմիսն իր զորքրած սերունդ զրքում նկարադրում ամերիկյան ուսանողության

կյանքը. «Վոժմանք, ամիւրի բախտաւորները, աշխատում են միայն ամուսնւած մեծներին, իսկ շատ ուսանողներ ստիպւած են աշխատել ամբողջ տարին: Վերջինեք Զիկադոյի համալսարանի ուսանողուհիներից մեկին, վորի մասին ինձ պատմում էյին: Որտեղան յերեք ժամ նա դրամեքննայի վրա տալում և համալսարանի տղամիտաբացիայի ներկայացուցիչներից մեկի համար: Յերեկոները 3-4 ժամ նա դրադւած և բժշկական գրադարանում: Սենյակի համար նա չի վճարում, բայց գրա փոխարեն տան տիրոջ յերեխային պետք և պահի, խնամի: Նա առանձին սենյակից չի ոգտրւում և ունի սարդապետ մի անկյուն, վորտեղ նրան թուլատրւած և միայն քնել: Նա շարունակ ստուգում և, վորովհետև Զիկադոյում կլիման վատ և, իսկ նրա կոշիկները պատռուտւած են, և նա հնարավորություն չունի իր համար կրկնակոշիկներ գնելու:

Լերեմիի համալսարանում մենք հանդիպեցինք մի ուսանողի, վորն ամեն յերեկո դնում եր ճաշարան, ուր մնում եր աշխատելու յերեկոյան ժամի 8-ից մինչև առավոյան ժամի 4-ը:

Մենք կարող էյինք բերել հաղարավոր նման որինակներ: Ուսանողուհիներն աշխատում են վորպես մանիկյուր անողներ: Ուսանողները և ուսանողուհիներն աշխատում են իրրև հանդերձապահներ (սպորտյե), դռնապաններ, պահապաններ, այդեպաններ: Նրանք լլմնում և հարդուկում են սպիտակեղեն, լլմնում են տմններ, մտտուցում են ճաշարաններում, պահում, խնամում են յերեխաներին, կատարում են անային ծառայի պարտականություններ, սպասարկում են վերելակներ (ЛИФТЫ), կարգադրություններ են անում սարի յերեկույթներում և այլն: Այդ մարդիկ հաճախ բոլորովին քայքայում են իրենց առողջությունը: Նրանք հաճախ սոված են մնում և յերեք կուշտ չեն քնում: Լինում և, վոր նրանք ամբողջ օրվա ընթացքում ուտում են միայն մեկ անգամ*: Այսպես և ապրում

*) Մեխիմ Դեվիս, Կորցրած սերունդ, էջ 30—40: «Մուղոյա զվարդի», 1937 թ.:

ուսանողությունը կապիտալիստական ամենահարուստ յերկրում, զամենայն յերկրում, ինչպես նրան կոչում են ամերիկյան կապիտալիստները: Իհարկե, այսպես են ապրում աշխատավորները սևամուղ յերկիսաները: Կապիտալիստների ուսանող յերկիսաներն ապրում են այլ կյանքով: Սակայն բախախց վախճալով այս ուսանողներն ամենից քիչ են զբաղվում դիտությամբ: Նրանց ուշադրության կենտրոնն սպորտն է և կյանքի խրախճանքը: Նրանց մեջ լուրջ վերաբերմունքը դեպի ուսումը նույնիսկ վատ վարմունքի նշան է համարվում: Իսկ նրանք, ովքեր ցանկանում են իտկապես զբաղվել դիտությունների ուսումնասիրությամբ, զարդացնել իրենց ընդունակությունները, ձեռք բերել գիտելիքներ, մասնագիտություն՝ վորպես կյանքի կարևորագույն միջոց, պետք է յենթարկվեն հսկայական փորձությանների, դժոխային տանջանքներ կրեն, մինչև վոր կհասնեն իրենց նպատակին, կստանան դիպումը՝ «կյանքի ուղեգիրը»: Կար ժամանակ, յերբ ինժեների, տեխնիկի, բժշկի, դուռականտների, իրավաբանի դիպումն իր տերերի առաջ վորոշ հեռանկարներ եր բաց անում կյանքում, վորը տարբեր եր միլիոնավոր վարձու սարուկներին—ֆիդիկական աշխատանքի աշխատավորների կյանքից: Յեւ ահա բանվորներից, արհեստավորներից և ծառայողներից վոմանք զըրկելով իրենց ամեն բանից, ձգտում եյին դեթ իրենց յերկիսաներին բարձրագույն կրթություն տալ: Բայց, ամա՜ղ: Այժմ ինժեների, տեխնիկի, բժշկի, իրավաբանի դիպումն ել չի փրկում կարիքից, զրկանքներից, սովամահությունից: Մեքսիկն Դեմիսը բերում է Ամերիկայում բարձրագույն դպրոցն ավարտողների դրությունը ցույց տվող բնորոշ որինակներից մեկը.

«Նախքան բարձրագույն դպրոց (կոլլեջ) մտնելը, թո՛ւր ինամքով քննարկեց այն հարցը, թե վո՛ր մասնագիտությունն է ավելի ձեռնասու ընտրել: Այն ժամանակ ինժեներները մոդա եյին, Համալսարանում նրան հայտնեցին, վոր նավթային ընկերությունները մարդկանց կարիք ունեն: Թո՛ւր վորոշեց դառնալ նավթագործինժեներ: Յերբ նա սովորում եր համալսարանում, ուժեղ տնտեսական ճգնաժամ

սկսվեց։ Թոմի մայրն իր ամբողջ կարողութիւնը կորցրեց։ Բայց նա չե՞ր կարող կայլեջից հանել իր վորդուն։ Նա պատ-
րաստ էր անելու ամեն մի գահաբերութիւն, միայն թե վոր-
դին հնարաւորութիւն ստանար ամբարտելու իր ուսումը։
Չե՞ վար նա այն ժամանակ ձեռնառու աշխատանք կատանար
և կկարողանար նուշիակ ողնել քույրերին։

—Սակայն, յերբ յես զխլլամ ստացա, — այնուհետև
պատմում է Թոմը, — արդեն ինժեներներէ կարիք չկար։
Վո՞չ վաք վո՞չ վաքի պետք չէր, և նուշիակ սեաղործ բան-
վորներն անելիք չունեցին։

Յես հուսահատութեան մեջ ընկա։ Մի անգամ ծանօթ-
ներս խնդրեցին ինձ իրենց նոր պարեր սովորեցնել։ Իմ մեջ
փայլուն միտք ծաղեց, և յես դարձա պարերի ուսուցիչ։
Ծիծաղելի յե, չե՞։

Բայց չե՞ վոր դրութիւնը լալանում է։ Ի՞նչ եք կար-
ծում։ Չե՞ վոր նախկին խոշոր ընկերութիւնները նորից
մարդկանց կարիք կունենան։

—Այո, իհարկե, նախկին ընկերութիւնները միշտ
եւ մարդկանց կարիք ունեն։ Սակայն նրանք յերբեք չեն ու-
նենա ինժեներներէ այն հսկայական բանակի կարիքը, վոր
աշխատանքի շուկա յեն նետել մեր կողլեջներն ու համա-
լսարանները*։

Այսպէս, ճշմարտի տարիներին բարձրագոյն կրթու-
թեան անը շատ հարյուր—հազարավոր մարդիկ—ինժեներներ,
բժիշկներ, արխիտեկոսներ, նկարիչներ, ուսուցիչներ
մնացին առանց աշխատանքի։

Ամերիկայում ճշմարտի պահին ինժեներներէ 65%-ը
դորձադուրի ելին։ Արդեն ճշմարտից հետո, դրում է Դե-
վիտը, 1934 թվին ԱՄՆ-ում կային 200 հազար դորձադուրի
ուսուցիչներ։ Այդ դրութիւնը չի փոխել նաև այժմ։

Միջնակարգ և բարձրագոյն կրթութիւն ստացած
ընդունակ, տաղանդավոր մարդիկ ցանկանում են թեկուղ
վորեւ աշխատանք ունենալ։ Նրանք պատրաստ են լինել
չովեր, պահակ, ցրիչ, մատուցող, անային աշխատաւո-

* Մեքսիկո Գեմիս, Կորբորաժ սերուիչ, հի 17, «Մշակայա դիար-
դիա», 1937 թ.։

բուհի, կատարել ինչպիսի ու աշխատանք եւ ուղում եւ լի-
նի, միայն թե չնստել ձեռքերը ծալած: Ինժեների, յերա-
մուշի, բժշկի կարյերայի մասին յեղած պատանեկական յե-
րադները հանգչում են, զարնվելով դաժան իրականությանը՝
ջարդուփշուր են լինում, և մարդիկ ստիպված են լինում
ուղղակի հոգալ այն մասին, վերաբերել պահպանեն իրենց
կյանքը, չմեռնեն սովից:

Ռեկֆորդում, Իլինոյս նահանգում, մի խոշոր խոնու-
թի դերեկատոր ասում ե, վեր ալժժ աշխատում են ծառա-
յության վերցնել կուլիջ ավարտած աղջիկներ: «Անցյալնե-
րում մեր վերելակապանները (սիֆերս) յեղել են նեղբու-
հիներ: Նեղբուհիներն սկսեցին աշխատավարձի բարձրաց-
ման մասին իրենց պահանջներով մեզ ձանձրացնել: Մենք
նրանց վանդեցինք և նրանց փոխարեն վերցրինք կուլիջում
սովորած ամերիկացի աղջիկներ: Յերբ թերթում մենք
դրեցինք, վեր կրթված սպիտակամորթ աղջիկները մեզ մոտ
կարող են աշխատանք ուսանալ իբրեւ վերելակապաններ,
մեզ վրա բառացիորեն առաջարկների տարափ տեղացե՞»:

Այսպես ե դործը վո՛չ միայն լող Ամերիկայում: Դա
այս կամ այն չափով բնութագրում ե ինտելիգենցիայի դրու-
թյունը բոլոր կապիտալիստական յերկրներում: Յերբ
Բուլղարիայի քաղաքային վարչությունը հայտարարել եր
փողոցները մաքրող 100 մարդ վարձելու մասին, ապա դե-
մումներ տվողների թվում կային բարձրագույն կրթու-
թյուն ունեցող 12 մարդ:

Ֆարիստական Իտալիայում 1932 թվին վոստիկանների
համաքաղրում ե հայտարարվում: 150 ազատ տեղի համար
ստացվում ե հազար առաջարկ, վորի զգալի քանակը՝ բար-
ձրագույն կրթություն ունեցողներից: Ֆիդիկական աշխա-
տանքի մարդկանց բազմամիլիոն բանակը մատնված ե մը-
տական, խրոնիկական դործազրկության, ինչպես և մտավոր
աշխատանքի հարյուր-հազարավոր, միլիոնավոր պրոլե-
տարներ զրկված են իրենց ընդունակությանների ու դե-

*) Մեֆոն Դեֆոն, Կոբբոն Կերմեզ, էջ 66, «Մուշալա» ամսա-
դեֆ, 1987 թ.:

տեղիքների համար թեկուղ վորևե գործադրություն դրա-
նելու հնարավորությանից։

Գործադրությունը ներկայումս դադարել է միայն
ֆինլիկական աշխատանքի մարդկանց բաժին լինելուց, նա
այժմ ընդգրկել է նաև վարձու ստրուկների արտոնյալ շեր-
տը—մասովոր աշխատանքի աշխատավորներին։ Ժամանա-
կակից կապիտալիզմին ծանոթ են վոչ միայն արտադրական
ապրանքների ավելցուկից, մեքենաների զերարտադրու-
թյանից առաջացած սովը, այլև ինտելիգենցիայի զերար-
տադրության հետ կապված գծախառնությանները։

Բանվոր Աղուֆ Ռեյնեկկեն, վոր փախել է Գերմանիա-
յից և այժմ աշխատում է Ստալինգրադի տրակտորային
գործարանում, Գերմանիայում տիրող կյանքի պայմաննե-
րի մասին պատմում է. «Դուռը կամաց ծեծում են։ Լսվում
է սուր ձայն. «Վոդորմություն արեք գործադուրկ բժշկին»։
Հետո դալիս և նկարիչը, վորի բերանը յերեք ու կերակուր
լի մտել... «Նվերարերություն արեք գործադուրկ նկար-
չին»։

Տան բակում նվաղի ձայն և լսվում։ Դրանք բանվոր-
ներ, ինժեներներ, արխիտեկտոններ, պրոֆեսորներ են,
վոր նվազում են տարբեր գործիքների վրա։ Նրանք
նույնպես գործադուրկներ են, նրանք և նրանց բնամեղե-
ներն ուտել են ուղում, և ահա նրանք այդ գրությունից
յեղք են դառնում։ Ով յերաժշտական գործիք ունի, նվազա-
խումբ և կազմակերպում։ Յեղ այդ նվազախմբերը շրջե-
լով բակերը, գրոշներ են հայցում...

Սարսափելի յն գործադուրկը բառը, իսկ ե՛լ ավելի
սարսափելի յն գործադուրկ լինելը։ Յուրուրդ, սովը, ծարա-
վը—այդ կտրելի յն տանել։ Բայց յերբ դու առողջ ես,
կարող ես աշխատել և վոչ վոքի հարկավոր չեն քո մեղե-
քը, քո ուժը,—այդ շատ ծանր է։ Այնպիսի դրություն է,
վոր ավելի լավ կլինեն շապրել։

1918 թվից մինչև 1930 թիվը յես աշխատանք եմ ունե-
ցել միայն 4 սաբի, մնացած ժամանակը յեղել եմ գործա-
դուրկ։

Գերմանիայում Ֆաշիստներն իշխանություն դուրի

անցնելուց հետո դրությունը դարձավ ավելի վատթար։
Հիւղերը, իշխանությունը ձեռքը վերցնելիս, Ժողովրդին
առատորեն խոստացաւ, վոր բոլորին կապահովի աշխա-
տանքով։ Այդ սոսկալի՝ սուտ եր, Հարյուր-Հազարավոր
յերիտասարդ և մեծահասակ բանվորներ Հիւղերի կողմից
ուղարկվեցին աշխատանքային ճամբարներ, այնպէս որ
աշխատում են դիւարար, խակ դրա համար ստանում են
ջրիկ կերակուր և մի կտոր հաց։

«Ինժեներ, 45 տարեկան, բոսն տարվա աշխատան-
քային ուղարկւի և յերեք տարվա գործազրկութեան ստա-
ծուի, փնտռում ե վարեկ գրադմունք, համաձայն և աշ-
խատելու իբրև շվեյցար և Բազաֆից դուրս՝ ունեն մի
պաշտոնով»։

Այս հայտարարութիւնը դեռեղված եր Փաբլիկ թեր-
թերից մեկում («Պարի Սուար»)։ Նա պատկերում և ինտե-
լիգենցիայի դրութիւնը բոլոր կապիտալիստական յերկր-
ներում վո՛չ միայն ճշմարտի պահին։

Կիրովյան գործարանի բանվոր Յան Կոլեցկին գրում և.
«Լեհաստանում գտնվող իմ բարեկամից մոտ օրերս նամակ
ստացաւ։ Բնա այդ նամակը չկարողացաւ կարդալ առանց
արցունքի։ Ահա արդեն յերեք տարի յե, ինչ նա դործա-
զուրկ ե։ Նա ունի չորս յերեխա և կին, վորը նույնպէս չի
կարողանում իր համար աշխատանք գտնել։ Նրա աղջիկ
Յադյան հրաշալի ջութակ և նվագում։ Նրան հարկավոր
եւր սովորել։ Բայց վո՞րտեղից փող վերցնել, վորպէսպի
նրան տան սովորելու։ Նա նույնիսկ նամակի փող չունի։
Այն նամակը, վորը յես կարդում եմ, հեանալճար (доплат-
ное) նամակ ե։ Մի դառնութիւն ճնշում և կոկորդա։
Իմ բարեկամը, մի կրթված մարդ, նկարիչ, ստիպված և
գողութեամբ դրաղվել։ Ուշ դիշերը Թաքուն մտնում և բան-
ջարանոցները և կտրառփիլ դողանում»։

Իր յերիտասարդութեան շրջանում բուրժուազիան աղ-
դարարել և աղատութեան, հալածարարութեան և յեղբայրու-
թեան սկզբունքները։ Սակայն այդ սկզբունքներն ամբող-

ջողին կեղծ են և ձևական: Համասարությունը բուրժուական հասարակության մեջ—դա կեղծիք է: Դա համասարությունն է ստրուկի և ստրկատիրոջ, հարուստի և աղքատի, կուշտի և սափածի, սեփականատիրոջ և պաշտատարի, շահադործողի և շահադրժողի:

Բուրժուական հասարակության մեջ մարդու հասարակական դիրքը կախված է վաղ թե անձնական ընդունակություններից ու անձնական աշխատանքից, այլ կապիտալի չափից, թաղանթը հարստության մեծությունից, շահադործող բանվորների բանակի չափից: Այդ, և միայն այդ և մորսում մարդու հասարակական դիրքը բուրժուական հասարակության մեջ ինչպես գեոմիլիտատական յերկրներում (Անգլիա, Ամերիկա, Զբանսիա և ուր.), այնպես և ֆաշիստական յերկրներում (Գերմանիա, Իտալիա, Էս-հատան): Ըստմորում մարդը մորքան շատ և թաղանթի, չափան մեծ պատվի յև արժանանում, ինչպես բուրժուական սրենքների տեսակետից, այնպես և բուրժուական բարոյականության տեսակետից: Հայանի յև ամերիկական ստամբ, վոր՝ յեթև մարդը բուլիլի յև գողացել, նրան բանա կնասեցնեն, իսկ յեթև նա յերկաթուղի յև գողացել, ապա նրան մինխսար կգարձեն:

Ասում են, վոր բուրժուական յերկրներում ել հասարակական դիրքը կախված է անձնական ընդունակություններից և անձնական աշխատանքից: Իբրև սրինակ բերում են Զորդին, Նախկին մեխանիկին, վորը հետո դարձավ Ամերիկայի ամենահարուստ մարդկանցից մեկը, և ուրիշների, մի ժամանակ առաջագիմություն ունեցած միայնակներ:

Ռուսաստանում կար Սոֆյա Մարդով—նախկին ճարտ, հետո դարձավ ֆարբիկանտ:

Ամեն մի յերկրում կան նման մեքանի գեղքեր: Տիրող դասակարգերը և նրանց վարձու գրչակները սիրով ոգտադործում են նման գեղքերը և աշխատավորների վորտ շերտերում այն պատրանքն են պաշտպանում, վոր, իբր թե, ամեն վաղ բախտավորություններում և այդ

Հանդամանքներն ոգտադրածել կարենալու դեպքում կարող
և Հարուստ մարդ, կապիտալիստ դառնալ:

Իլֆը և Պետրովն իրենց «Մեկհարկանի Ամերիկա» խո-
րադրով ուրվագծերում պատմում են մինչև ծայրահեղ
աղքատութեան հասած, քայքայված դործադուրկի մասին:
Խնչպիսի և նա պատկերացնում իր ապագան և Ամերիկայի
ապագան:

«— Հարկավոր և Հարուստ մարդկանցից խել նրանց
Հարստությունները,—Հայտարարեց դործագուրկը:

Մենք սկսեցինք լսել նրան ե՛լ ավելի ուշադրութեամբ:
Նա մեծ կեղտոտ բռնանցքով բարկութեամբ խփեց նստարա-
նի թիկնակին և կրկնեց.

—Ո՛րք փողերը: Այո՛, այո՛, ի՛նչ փողերը և թողնել
նրանց միայն հնդական միլիոն: Գործադուրկներին տալ
մեկական կտոր հող, վորպեսզի նրանք կարողանան հաց
ձեռք բերել և ուտել, իսկ նրանց թողնել միայն հնդական
միլիոն:

Մենք հարցրինք՝ արդյոք այդքանը չա՞տ չե—հնդական
միլիոնը: Բայց նա համառ եր:

—Վո՛չ, նրանց հարկավոր է համեմատյա դեպս թողնել
հնդական միլիոն: Պակաս չի կարելի:

—Իսկ ո՞վ կխլի այդ Հարստությունները:

—Կխլե՛ն: Ռուզվելյարը կխլի թող միայն յերկրորդ տն-
դամ բնարեն նրան պրեկիդենտ: Նա այդ կանի:

Իլֆի և Պետրովի ուղեկիցը, ամերիկացին, ասաց.

«—Ապա՛, դուք ի՛նչ եք կարծում, ինչո՞ւ յե այդ դժ-
բախտ մարդը ցանկանում միլիոնատերերին համեմատյա
դեպս թողնել հնդական միլիոն: Ձե՞ք խմանում: Դե վոր
այդպես է, յես ձեզ կասեմ: Նա դեռ իր հողու խորքում
հույս ունի, վոր ինքը յերբևիցե կդառնա միլիոնատեր:
Ամերիկական դաստիարակությունը—դա սարսափելի՛ բան
է, պարոններ՝»:

Այդպիսի դատախարակությունը բնորոշ է վո՛չ միայն
կապիտալիստական Ամերիկայի համար, այլև բուրժուական
մյուս յերկրների համար: Կապիտալիզմի ճգնաժամը, մա-
սաների աղքատացման անը, մանր բուրժուազիայի քայքա-

յումբը, կապիտալիստական բոլոր հակասութիւններէ սըր-
վածութիւնը քիչ բան չեն արել մասսաների դիտակցու-
թիւնը թունալորող այդ մանր-բուրժուական և բուրժուա-
կան իդէոլոգիայի վերացման համար։ Սակայն նրա մնա-
ցորդները դեռ շարունակում են տիրել մանր բուրժուա-
յիայի և բանվորներէ վերջը շերտերի մագերին։

Ստորին խավերից յեւած հատ ու կենսա մարդկանց կա-
պիտալիզմի սրով հաջողութեամբ արդարութեամբ ու անոր-
դարութեամբ հաստատակական սանդուխքով վեր բարձրա-
նալ, կառուցել իր բախտը ի հաշիվ ուրիշների դժբախտու-
թեան։ Կապիտալիզմի պայմաններում մեկի հարստու-
թիւնը կարող է ոտնդծվել միայն ի հաշիվ մյուսի քայ-
քայման, տղքատացման։ Ձեռք խմբի հարստութիւն և մի-
լիոնների աղքատութիւն—այդ է կապիտալիզմի անկապա-
լի և անխախտելի սրենքը։ Յորդը կարող է դառնալ Ամե-
րիկայի դարձարանատերերից, հրաժայողներից մեկը, առա-
նյակ—հազարաւոր բանվորներ դարձնելով վարձու աւրուկ-
ներ, անողք շահագործելով այդ բանվորներին։

Բայց այսպիսի դեպքերն այժմ դարձել են անցյալի սե-
փականութիւն, մինչմոնպոլիտական կապիտալիզմի ետո-
խայի սեփականութիւն։ Այն ժամանակ անձնական ձեռնե-
րեցութիւնը, նախաձեռնութիւնը, անձնական ընդունակու-
թիւնները վերջ դեր ելին խաղում։ Մոնոպոլիաների ախ-
րապետութիւն ետոխայում, խմբերիալիզմի եպոխայում,
յերբ հսկայական յերկրի գլուխ կանգնած են միջանի բան-
կեր, մոնոպոլիաներ, յերկաթի, քարածխի, պողպատի և
այլնի չթողտարված մի խումբ թագաւորներ, անձնական
նախաձեռնութիւնը դադարել է այն դերը խաղալուց, ինչ
նա խաղում եր կապիտալիզմի զարդացման վերջնթաց գծի
եպոխայում։

Այժմ մեկ կապիտալիստի հաջողութիւնն ընդհանրա-
բիշների ամբողջապես վերջովում է կապիտալի չափերով,
մեծութեամբ ու միայն դրանով, և վոչ թե անձնական ըն-
դունակութիւններով։ Այդ չի նշանակում, վոր բուրժուա-
յիան հրաժարվում է սրան կամ նրան, ով չի գրկված ըն-
դունակութիւններից, և նույնիսկ տաղանդաւոր մարդկանց

ողտադորձելուց, կաշառելուց և իր մոտ ծառայության
հրավիրելուց: Բուրժուազիան չեր կարող իշխել, յեթե նա
մտալոր աշխատանքի շատ և շատ ներկայացուցիչներ
չդարձներ իր վարձու սարուկները, ծառաները, լակեյները:
Սակայն իրենց բոլոր ընդունակություններով ու առաքի-
նություններով հանդերձ նրանք բուրժուական հասարակու-
թյան մեջ կարող են մնալ միայն վարձու ծառաներ, կապի-
տալի սարուկներ:

Դրանումն է, ամենից առաջ, նրանց հասարակական
դիրքը, դրան և հանդուժ նրանց հասարակական ֆունկցիան
կապիտալիզմի պայմաններում: Այսպես կոչված «անձի ա-
զատությունը», ընդունակությունների, տաղանդների, ձեր-
քերի դրսևորման ազատությունը, անկախությունը—դա
ֆիկցիա յե կապիտալիզմի պայմաններում, և այդ սկսում
են դիտակցել կապիտալիստական յերկրների ինտելիգեն-
ցիայի տվելի ու տվելի լայն շրջաններ: Այդ ինտելիգեն-
ցիան իր հայացքը հռոտւմ է ինքնաձիգ միասնական
վորտեղ առաջին անգամ մարդու առաջ, անկախ նրա դու-
քային դրսևությանից, աղդային և ռասայական պատկանե-
լությանից, անկախ սեռից, անսահման հնարավորություն-
ներ են բացվել իր ընդունակությունների, տաղանդի, ձեր-
քերի զարգացման ու կիրառման համար:

«Կոլլեջ Տոպիկա» ժուռնալի խմբագիրը «Կոլլեյրաժ սե-
րունդ» գրքի հեղինակ Մեքսին Դեվիսի հետ ունեցած
զրույցի ժամանակ ամերիկյան յերխտասարդության արա-
մադրությունը բնորոշել է այսպես. «Մենք տեսնում ենք,—
ասում է նա,—մոր ազնվությունը, որինսովորությունը և
ջանասիրությունն արդեն հաջողություն չեն ապահովում»: Անձնական
ընդունակությունները, անձնական նախաձեռ-
նությունը, ձեռներեցությունը, անձնական համառ աշխա-
տանքը չեն կարող հաջողություն ապահովել հասարակու-
թյան մեջ, հաճախ նույնիսկ դրանք քիչ են, թեկուզ գո-
յություն պահպանելու, սովից չմեռնելու համար:

Թե ինչպիսի մտքեր են ծնվում կապիտալիստական
յերկրների բանվորների և ինտելիգենցիայի գլուխներում,
մասնավորապես յերխտասարդության տրամադրությունը,

ընթացում և այն որինակը, վոր բերում և Մեծին Եկեղեցւոյ:

Արեւմտյան Վերդինիայում, Բրեմվալում ապրող մի ուսանող ասում և .

«Յետ յերեք կարմիր շեմ յեղել, սակայն այն պահից, յերբ յետ նստած եմ տանը առանց աշխատանքի և տեսնում եմ, վոր հարստանում են ճարպակալած զարծ շահողները, յետ հաճախ մտածում եմ Ռուսաստանի մասին: Իմ մեջ նոր մզում և առաջացել: Չե՞ վոր այնտեղ կանայք ել են աշխատում, և այնտեղ ամեն մեկն ունի իր իղեայլը»:

Այսպիսի խոհեր են տիրում կապիտալիստական յերկրներէ բոլոր աշխիւ աշխատավորներէ մաքերում, մարդիկ, վորոնք կրում են շահադործման, զրկանքների, ճախորդությունների լուծը, ապրում են հալխանական վախի մեջ և վտահուլութուն չունեն վաղիս որվա նկատմամբ:

Երբ մենք խոսում ենք այն մասին, թե մարդու անձնական ընդունակությունները, անձնական միջքերը և անձնական աշխատանքն ինչպիսի դեր ունեն հասարակության մեջ, ապա խոսքը միավորներին, պատահականություններին և բացառություններին չի վերաբերում: Խոսքը վերաբերում և տվյալ հասարակակարգի կանոններին և որոնքին, իսկ այդ որոնքը դրոսորվում և այն ժամանակ, յերբ մենք զործ ենք ունենում միջ թե միավորների հետ, այլ հարյուր հազարավոր, միլիոնավոր մարդկանց հետ, վորոնք բոլոր դասակարգային հասարակություններում բաժանված են հասարակական վորոշ խմբերի՝ դասակարգերի: Մարդկանց յախտն ամբողջակա վորոշվում և վորոշ դասակարգի պատկանելու հանդամնքով, իսկ հասարակության մեջ տվյալ դասակարգի դիրքն ու տեղը վորոշվում և արտագրության միջոցների նկատմամբ յեղած հարաբերությամբ—տվյալ դասակարգն արդյո՞ք հանդիսանում և արտադրության այդ միջոցներէ անփականատերը, թե՞ նա զբիւլած և դրանցից:

Կապիտալիզմի պայմաններում, ինչպես և նրան նախորդած դասակարգային հասարակություններում, դուրսային դրությունն եր վորոշում մարդկանց դիրքը հասարա-

կության մեջ: Ընչպես հայտնի չէ, մարդու այդ հասարակական դերքը բուրժուական յերկրներում կախած է նաև սեռից, ազգությանից, կրթությանից և նույնիսկ կրոնական դավանանքից, ռասայական պատկանելությունից և այլն:

Նույնիսկ դեմոկրատական մի շարք յերկրներում կանայք, այսինքն աղքատեցնելու իրենց կենք, գրկված են ընտրական իրավունքից: Իսկ Ֆաշիզմն ուղղակի և բացահայտ կերպով քարոզում է, թե կանանց տեղը խոհանոցն է: Հասարակութի մարդիկ գրկվում են ընտրական իրավունքից և որենքով հետապնդվում են այն բանի համար, վոր նրանք կամ նրանց աղջկանները, թեկուզ և նույնիսկ նրանց հոր պատը կամ մոր տատը հրեաներ են յեղել: Այնպիսի աշխարհառչակ մարդիկ, ինչպիսիք են Սյնչատյնը, Ֆեյխտմանգերը և մյուսները, գրկվում են քաղաքացիության իրավունքից նրա համար, վոր հրեաներ են: Միևնույն ժամանակ հրեա-բանկիրները բարձրացվում են չափավոր արհեստների աստիճանին: Վորքա՞ն տաղանդավոր դրողներ, արտիստներ, յերաժիշտներ, դիտնակամներ, հաճախ կապիտալիզմին ընափել թշնամի չհանդիսացող մարդիկ ստիպված են յեղել հեռանալ Գերմանիայից: Գերմանիայում մնացած դիտնակամներից շատերը հարկադրված են արդարացնել Ֆաշիստական ցնդարանությունները, բարրարոտությունը, սպունկացնել դիտությունը, կեղծել պատմությունը:

Գերմանիայի լավագույն մարդիկ Թեյմանի գլխավորությամբ նստած են բանտերում, համակենտրոնացման ճամբարներում: Ամեն կարգի խարերանները, այլասերվածները, բանդիտներն են տնորինում գերմանական նշանավոր մոզովրդի բախտը:

Այն ամենը, ինչ տաղանդավոր է, կարկառուն, տաղանդալիմական և լուսավոր, ճշգիւմ, հետապնդվում է: Գիտության, փիլիսոփայության և արվեստի մեջ տոն են տալիս արհամարհված վոլնչություններ—գիտության և արվեստի դրոհայինները: Այդ «գիտնականները» գիտության վալըն-

չացման, բանականութեան նշման և միտքի քարոզելու մեջ են տեսնուած իրենց բարձր կոչումը:

Բուրժուազիան դեռ ստիպւած և մասամբ պահել վորոշ մտննադիտական հետազոտութիւններ: Այդ պահանջում և պատերազմի նախապատրաստումը և ռազմական արդյունաբերութիւնը: այդ թեյադրում և նաև շահագործումն ուժեղացնելու պահանջը: Ենթե այդ շինքեր, ֆաշիզմը չեւ հրաժարի վտանաւտակ տալ, այրել այն ամենը, ինչ վերաբերում և իսկական դիտութեան:

II

Մարդն ընդհանրապէս—դա արասրակցիս յե: Թեալ մարդը դոյութիւնն ունի վորոշ հասարակութեան մեջ, վորոշ հասարակական միջավայրում: Մարդը—դա ամենից առաջ պատմականորեն վորոշ արտադրական հարաբերութիւնների ամբողջութիւնն և: Այդ հարաբերութիւնները կազմում և վորոշում են նրա եյութիւնը, նրա հասարակական, պատմականորեն վոյվոյսիող բնութիւնը:

Թեալ, իրական, և վոչ թե այս կամ այն իդեոլոգի դիտում դանված մարդը—դա հնադարյան հասարակութեան ստրուկն ու սարկտանն և, ֆեոդալական հասարակութեան նորան ու կալվածատանն և, բուրժուական հասարակութեան սլոդեւտանն ու կապիտալիստն և, դա, վերջապէս, խորհրդային բանվորն և, կոլտնտեսականն և, խորհրդային ինտելիգենտն և, վորոնք կապիտալիզմը վոչնչացրել են և անդասակարգ սոցիալիստական հասարակութիւնն են կառուցում: Բուրժուական իդեոլոգները ձգտում են հասարակական տարրերութիւններն ու հակադրութիւնները ներկայացնել վորպէս բնական, հալիտենական, մեկընդմիշտ տրված, իրեն՝ բնութեամբ պայմանավորված յերևույթներ:

Հենց այդպիսի տեսանկյունով և դիտում մարդուն և հասարակութիւնը վայրագ ֆաշիստական թերօրան: Ֆաշիստների տեսակետից, առանձին մարդիկ, ժողովուրդներ տարրերվում են ըստ սասայական հատկանիշի, ըստ արյան բաղադրութեան, ըստ դանգի կառուցվածքի, մազերի, մոր-

Թու դռների, և նույնիսկ զթի շափախ ու կառուցվածքի։ Մինչև անգամ մարդկանց դասակարգերի բաժանելու հիմքում, Փաշխտների տեսակետից, ընկած են ռասայական, բիոլոգիական հատկություններ։

Բայց մարդիկ բնությունից չեն ծնվում մոշ հարուստ, մոշ աղքատ, մոշ ստորուկ, մոշ սարկաանք, մոշ բանվոր, մոշ կապիտալիստ։ Բնությունը չի ծնում մոմանց բարոն, կոմս, իշխան, թաղավոր, իսկ մյուսներին—բանվոր, դյուղացի։ Մարդիկ բնությունից չեն ծնվում մորալես հողադործ, խառատ, փականաղործ, ամխաշատ, դարբին, վարսավեր, դրականաղետ, դրող, գխանական, փիլիսոփա և այլն։ Նրանք այդպես են դառնում միայն հասարակության մեջ և շնորհիվ հասարակության, նրա դարդացման մորոշ առաքնանի վրա։

Բիոլոգիական հատկանիշները, բնածին հակումները կամ ռասայական հատկությունները չեն, մոր վորոշ մարդկանց վերադաս վիճակում են դրել մյուսների նկատմամբ։ Դա սրայմանավորվել և նյութական արտադրության դարդացմամբ, աշխատանքի հասարակական բաժանմամբ, մարդկանց նյութական կյանքի արտադրության և վերաբաղման պայմաններով, անմիջական արտադրողներին արտադրության միջոցներից բաժանելով, վերջիններիս մի խումբ մարդկանց մենաշնորհ մասնավոր սեփականութուն, շահադործման դործիք դարձնելով։ Իր ժամանակ դա յեղել և անհրաժեշտ և պրոդրեսիվ յերեւույթ։ Իսկ այժմ դասակարգերի դայությունը և նրանց հիմքը—կապիտալիստական սեփականությունը—հասարակական դարդացման ճանապարհին դարձել են մեծագույն արդելուկ, չղթա, մորոնք պեաջ և քարդոտել, մոշնչացնել։ Կապիտալիզմը միլիոնավոր մարդկանց դատապարտում և աշխատելման, վայրենացման և մտավոր անկման (դեդրադացիայի)։

Է... Մի բեկում հարստություն կուտակումը՝ միաժամանակ թշվառության, աշխատաշարշարոնքի, ստրկության, տղխության, վայրենացման ու բարոյական աշխատելման կուտակումն և հակառակ բեկում, այսինքն այն

գասակարգելի կողմում, վերը յուր սեփական արդյունքն արտադրում և խրքե կապիտալ»^{*)} :

Տեխնիկայի շտեմնի և զարգացումը, կապիտալիզմի պայմաններում, փոխանակ թեթևացնելու մարդու աշխատանքը, աղասա ժամանակ աղահոգելու նրա ընդունակությունների դարգացման համար, հասցրել և մարդու ստորկացման, նրա մասովոր ընդունակությունների ճնշման, նրան դարձրել և ամստմատ, նրա աշխատանքը զրկել և ամեն մի թողլու թյանից և բովանդակությանից: Իբիբ և Պետրովը «Միհարկանի Ամերիկա»-յում այսպես են նկարագրում աշխատանքի բնույթը Ֆորդի ձևանարկության մեջ. «Ֆորդի դիսպոզի կոնվեյերի վրա մարդիկ աշխատում են տեղային արադությամբ: Մեզ չմեցրեց կոնվեյերի վրա գրադված մարդկանց մոսյլ և հուզված տեսքը: Աշխատանքը նրանց ամբողջապես կյանել եր, ժամանակ չկար նույնիսկ դուրս բարձրացնելու: Ստիայն բանը միայն ֆիզիկական հոգնածությանը չեր: Յերեսում եր, վոր մարդիկ հոգնակա ճնշված են, վոր կոնվեյերի մոտ նրանց բանում և ամենորյա վեցմամյա գծությանը, վորից հետո, տուն վերադառնալով, ամեն անգամ հարկավոր և յերկար ժամանակով ուշքը հայաքել, կողդուրվել՝ հաջորդ որը նորից ժամանակավոր գծության մեջ ընկնելու համար: Աշխատանքն այնպես և անդամահասաված, վոր կոնվեյերի մարդիկ վաշնջի ձևանհատ չեն, նրանք պրոֆեսիա չունեն: Այստեղ բանվորները մեքենաներ չեն վարում, այլ ծառայում են նրանց: Ֆորդի բանվորին ցանկացած բոպկյն կարող են հեռացնել և ընդունել ուրիշի: Յեվ այդ ուրիշը քսաներկու բոպկյում կսովորի ամստմորիներ պատրաստել»:

Հենրի Ֆորդը ցինիկարար հայտարարում և, վոր արտադրության յուր մեթոդը տանում և դեպի բանվորի մատածողական ընդունակությանն առաջադրվող շաղհանջներն կրճատումը:

Պոլ Լաֆարգն իր «Ֆիզիկական և մասովոր աշխատանքի պրպխար» բրոշյուրում գրում եր, թե մի ձևաներեց

*) Մարքս, Կապիտալ, հ. 1, սուս. ել 700, Կուսհրատ, 1937 թ.:

ամերիկացի դուռն է, վոր աշխատանքի բաժանման ժամանակակից սխառմի ժամանակ, յերբ բանվորին բաժին են ընկնում միարարդ (ОДНОКОЖНО) ավտոմատիկ շարժումները, միանդամայն հնարավոր է բանվորի աշխատանքը փոխարինել կապիկի աշխատանքով: Բայց... մի խոչընդոտ յերևաց դրան հասնելու ճանապարհին—կապիկի պահպանությունը, բանից դուրս է դալիս, վոր ավելի Թանգ է նրատուժ, քան բանվորի պահպանությունը:

Այսպես է ուսել անձի, աշխատավորների, միլիոնավոր մարդկանց գործվածքը կապիտալիզմի որով—ճառյակմիլիոնավոր գործադուրկների մասին կարեք ել չկա խոսելու:

Բուրժուազիան վախեցնում եր ժողովրդին, աշխատավորներին սոցիալիզմով, ասելով, վոր սոցիալիզմը, վորպես թե, բերում է անհատականության, անձի ազատության, սահղծագործության, մրցակցության վոչնչացում: Սոցիալիզմը—դա կաղարմա յե, դոռում եյին և գուռում են բուրժուական գրչակները, սոցիալիզմը—դա առաջագիծության վերջն է:

Կապիտալիզմը գործնականում տաժանք, դժոխք դարձրեց միլիոնավորների կյանքը: Հարյուր—միլիոնավոր մարդիկ կապիտալիզմի պայմաններում դատապարտված են ֆիզիկական, բարոյական աշխատման, վայրենացման:

Վեժվար է պատկերացնել,—ասում է ընկեր Ստալինը,—թե ինչպիսի գանձնական աղատություն է կարող է ունենալ այն գործադուրկը, վորը սոված ման է գալիս և իր աշխատանքը գործադրելու ասպարեզ չի գտնում: Իսկական աղատություն կա միայն այնտեղ, վորտեղ վոչնչացված է շահագործումը, վորտեղ չկա վորոչ մարդկանց ճնշումը մյուսների կողմից, վորտեղ չկա գործադրկություն և աղքատություն, վորտեղ մարդ չի դողում այն բանի համար, վոր վազը կարող է կորցնել իր աշխատանքը, բնակարանը, հացը: Միմիայն աշխարհի հասարակության մեջ հնարավոր է իսկական, և վոր թե թղթե, անձնական ու ամեն տեսակ աղատություն: *

*) Ստալին, Զբույց ամերիկական Վերիտե—Հուրդ Նյուսփեյ-

Միայն կոմունիստական հեղափոխությունն և ընդունման արդիւթյան խնկական վերածնությունն: Կյանքի նյութական պայմանների արժատակուն փոփոխման հետ միասին նա ապահովում և միլիոնավոր մարդկանց բոլոր ընդունակությունների, ձեռքերի, ազգանդների ծաղկումը, նրանց բազմակույմանի դարգացման համար պայմաններ:

Իննասուն տարի առաջ Զերիգրիի Ծնվելը դրում եր-
վիր յունաբերական և հողագործական արտադրությունն
ստացնելու ցույց տալիս բարձրությանը հասցնելու համար
միայն մեխանիկական և քիմիական ուժանակ միջոցները
քիչ են: Պետք և նաև համապատասխան շափով զարգացնել
այն մարդկանց ընդունակությունները, վորոնք գործա-
դրում են այդ միջոցները: Այնպես, ինչպես անցյալ հա-
րյուրամյակում մանուֆակտուրաներում դանվող դուրդացի-
ներն ու բանվորները փոխեցին իրենց վողջ ապրելակերպը
և դարձան բոլորովին այլ մարդիկ, յերբ ներգրավվեցին
խոշոր արդյունաբերության մեջ, ճիշտ այդպես եւ արտա-
դրության ընդհանուր վարումը վողջ հասարակության ու-
ժերով և այստեղից՝ բոլորովին արտադրության նոր դարգա-
ցումը կարիք կզգա բոլորովին նոր մարդկանց և կոտեղծի
նրանց: Արտադրության հասարակական կառավարումը չի
կարող իրականանալ հիմնիվա նման մարդկանցով, վորոն-
ցից յուրաքանչյուրը յենթարկված և արտադրության վորեն
մի ճյուղի, մեխոված և նրան, շահագործվում և նրանից,
վորանդ յուրաքանչյուրը զարգացնում և իր ընդունակու-
թյունների միայն մի կողմը ի հաշիվ մնացած բոլոր կող-
մերի և իմանում և ամբողջ արտադրության միայն մի
ճյուղը կամ վորեն ճյուղի մի մասը: Արդեն այժմյան ար-
դյունաբերությունն ավելի քիչ և ի վիճակի ողջովնու այդ-
պիսի մարդկանցից: Մանավանդ վողջ հասարակության
կողմից պլանաչափ և ի շահ հասարակության կառավարվող
արդյունաբերությունը կարիք ունի բազմակողմանի զար-
գացած ընդունակություններով ուժոված մարդկանց, ար-
տադրության ամբողջ սխտեմում կողմնորոշվելու ընդունակ

Փորձ լրագրային միավորման նախագահ պարոն Սոյ Հոսարգի հետ,
օգոստ. 26, Կոնստանտ, 1937 թ.:

մարդկանց, Աշխատանքի բաժանումը, վերը ներկայումս արդեն մեքենայի կազմից խարխուլած և և վերը մեկին դարձնում և դյուղացի, մյուսին՝ կուլակար, յերրորդին՝ գործարանային բանվոր, չորրորդին՝ բոքսայի սպեկուլանտ, բոլորովին կշեանա։ Դաստիարակութունը հնարավորութուն կտա յերկասարդ մարդկանց արագորեն ծանոթանալու արտադրության վողջ սխեմային, նա նրանց հնարավորութուն կտա արտադրության մի ճյուղից հերթականությամբ անցնելու մյուսին, հասարակության պահանջմունքների կամ իրենց սեփական հակումների համեմատ։ Այդպիսով, դաստիարակութունը նրանց կադատի այն միակողմանիությունից, վորին ներկայումս զեմելու յն հարկադրում յուրաքանչյուրին աշխատանքի ժամանակակից բաժանումը։ Այդպիսով, կոմունիստական հիմունքներով կազմակերպված հասարակութունը հնարավորութուն կտա իր անդամներին բազմակողմանի գործադրելու իրենց բազմակողմանի դարգացած ընդունակությունները։ Բայց դրա հետ միտասին անհրաժեշտորեն անհետանում են նաև դանդաղ գասակարգերը*։

Ենզեյան աշգրես և նկարագրում կոմունիստական հասարակութունը նրա բարձրագույն փուլում։ Մեր յերկրում մենք ստեղծել ենք սոցիալիստական հասարակութուն, կոմունիզմի առաջին փուլը։ Մեր հասարակութունը յերկունքի յերկար տանջանքներից հետո դուրս է յեկել Հին հասարակության ընդերքից և դեռ բոլոր տեսակետներից—տնտեսական, բարոյական և մասվոր—կրում է այդ Հին հասարակության հետքերը, կնիքը։

Բայց արդեն դարդացման տվյալ ստադիայում, կամսնիզմի առաջին փուլում, մենք ակնատես ենք ժողովրդական ձիրքերի, միլիոնավորների ստեղծագործական ձեռներեցության դարձմունքին, ընդունակությունների ծաղկանք, վարունք կապիտալիզմի սրով թաղնված ելին, խեղդվում ելին։

Մեզ մոտ դեռ կա աշխատանքի, պրոֆեսիայի բաժա-

*) Մարքս և Ենզելս, Կոմունիզմի սկզբունքները, Յերկ. ժողովածու, Հատ. V, էջ 477—478։

նում, տարբերութիւնն կա վերականգնել և վեր-վերականգնել աշխատանքի միջև, մտաւոր և ֆիզիկական աշխատանքի միջև, մեզ մոտ դեռ տարբերութիւնն կա բանվորների, գյուղացիների և ինտելիգենցիայի միջև: Այս տարբերութիւնն այնպիսի կարճ ժամանակամիջոցում, ինչպես քան տարին և, անկարելի չե վաճառեցնել: Բայց մեզ մոտ այլևս չկա մարդուն ցմահ վարձ պրոֆեսիայի, արտադրութիւնն ամբողջելը, մեզ մոտ չկա այնպիսի գրութիւն, յերբ վրձանք, հենվելով արտադրութիւնն միջոցների իրենց մենշնորհ անփոխանութիւնն վրա, ամբողջ կյանքում կոչված են լինելու հրամայողներ, կատալարողներ, իսկ մշտնները՝ կատարողներ: Մեզ մոտ վաճառեցված են այն պայմանները, վրոնց գոյութիւնն դեպքում մարդու հասարակական գիրքը կորուսելը վրձնելը նրա անձնական ընդունակութիւններով և անձնական աշխատանքով: Մեզ մոտ ստեղծված են այնպիսի պայմաններ, յերբ ամեն մեկը կարող և զարգացնել և յերեան բերել իւր բոլոր ընդունակութիւններն ու ձիրքերը:

«Երբեքդային հասարակակարգի ատանձնահատկութիւնն էլ հենց այն է, վոր նա տալահում և մարդկանց, նրանց ընդունակութիւնների, նրանց տաղանդների արագ անումը, վոր յերեկ դեռ քիչ հայտնի մարդիկ կարող են կարճ ժամանակամիջոցում դառնալ ընդհանուր հարգանքին արժանի հանրամանկ գործիչներ»^{*)}:

Մարդկանց ընդունակութիւնները տարբեր են: Հեղինակութիւնը, վոր պնդում էր, թե մարդիկ բնութիւնից ուսումնառն են միանման ընդունակութիւններով և վոր հանճարը չի ծնվում, այլ հանդիսանում է դատարարակութիւնն արդիւնք, իհարկե, իրավացի չե յեղել վրձն բոլորովին: Շահագործչական իրավակարգի պայմաններում վաճառեցն են հաղարայր, հարյուր-հաղարայր չծախարված տաղանդներ և ձիրքերով հանճարեղորեն ուսումնառն մարդիկ: Այդ պատճառով հասարակական պայմանները, դատարարակութիւնն պայմանները վնասական դեր են խաղում ընտրել ձիրքերի զարգացման գործում: Բայց, իհարկե, այդ չի նշանա-

^{*)} ՀամԿ(բ)Կ Կենտկոմի գիտումը բոլոր ընտրողներին, ԽՍՀՄ, ԵՊ 13, Կոնգրես, 1937 թ.:

կում, վոր ամեն մեկը կարող է բեթշովեն, Գյոթե, Բալ-
զակ, Տոլստոյ դառնալ: Մենք չենք ժխտում բնածին ձիր-
քերի տարբերությունը, ընդունակությունների տարբերու-
թյունը մարդկանց մոտ: Ինչպես վոր միևնույն ծառի վրա
չկան միմյանց բացարձակ նման անճաններ, նույնպես ել չկան
նույնանման մարդիկ: Ամբողջ յերկրագնդի վրա անկարելի
յե դանել թեկուզ յերկու մարդ, վորոնք բացարձակապես
նման լինեն իրար: Վորևե բանով նրանք կտարբերվեն մի-
մյանցից: Մարքսն ասում է, վոր անհատներն անհատներ
չեյին լինի, յեթե նրանք տարբեր չլինեյին: Յեվ միլիոնա-
վոր մարդկանց ընդունակությունների, նրանց ձիրքերի,
տաղանդների անհամար բազմազանության մեջ է գտնվում
կոմունիզմի որով հասարակական զարգացման հզոր աղ-
բյուրներից մեկը:

Կապիտալիզմն անձի զարգացման ազատության, ան-
հատականության դրվատումով դործնականում ճնշում է
այդ անհատականությունները, համաճարթում է մարդ-
կանց, վորչափով վոր նա միլիոնավոր մարդկանց դատա-
պարտում է ցմահ կատարելու միևնույն փշխատանքը, հաշ-
վի շտոնելով նրանց հակումներն ու ձիրքերը, զարգացնե-
լով միայն նրանց ընդունակություններից վորևե մեկը, ի
հաշիվ մյուս բոլոր ընդունակությունների ճնշման: Իսկ սո-
ցիալիզմն առաջինն է անսահման հնարավորություններ բա-
ցում և պայմաններ ստեղծում անհատականության զար-
գացման համար, բոլոր ընդունակությունների զարգացման
համար: Վորո՞նք են այդ պայմանները:

Առաջին և հիմնական պայմանը—զա կապիտալիզմի
վնջնացումն է, շահագործման բացակայությունը, արտա-
դրության միջոցներն ու դործիքները հասարակական, սո-
ցիալիստական սեփականություն դարձնելը: Մեզ մոտ վոր
վորք այլևս չի կարող արտադրության միջոցները դարձնել
ստրկացման, շահագործման գործիք, անձնական հարստա-
ցման և ի հաշիվ մյուսների վրմանց հասարակական բարձ-
րացման միջոց: Սոցիալիստական տնտեսության սահմաննե-
րում անձնական սեփականություն կարող են դառնալ միայն

անձնական դարձածության առարկաները և հարմարանք-ները:

Յերկրորդ պայմանը բանվոր դասակարգի իշխանու-թյունն է, մերի նպատակն ու կոչումը կայանում և աշխա-տաւորության թշնամիներին ֆախջախելու մէջ, բանվոր դասակարգի կողմից բոլոր աշխատավորությանը ղեկավարե-լու մէջ, սոցիալիզմի ամբապնդումն ու դարդացումն ապա-հովելու մէջ, արտադրողական ուժի և կարեւորագույն ար-տադրողական ուժի—աշխատավորների զարգացումն ապա-հովելու մէջ: Մեզ մոտ վերացված են պառւտրերիցմն ու գործազրկութիւնը: Ամեն մի քաղաքացու համար յերաշ-խտւորված և աշխատանքի իրավունք և այդ իրավունքն ա-պահովված և հենց սոցիալիստական անտեսության սխտե-մով, արտադրողական ուժերի զարգացմամբ, նշանաժանրի բացակայութեամբ: Բոլոր քաղաքացիների համար սրենքով յերաշխտւորված և հանդատի իրավունք—ընդունակութիւն-ների բազմակողմանի զարգացման պայմաններից մեկը: Մեր յերկիրն ունենակարճ աշխատանքային որն ունի աշ-խարհում:

Կրթության իրավունքը յերաշխտւորված և ընդհանուր պարտադիր տարրական կրթութեամբ, ձրի կրթութեամբ ընդհուպ մինչև բարձրագույնը, թոշակների սխտեմով, գործարաններում, կոլտնտեսութիւններում, խորհանտեսու-թիւններում, ՄՏԿ-ներում աշխատավորների համար ձրի արտադրական—տնտեսական և ազրոնոմիական ուսուցում կազմակերպելով: Ամեն մի քաղաքացի կարող և բարձրացնել իր վորակավորումը և ձեռք բերել նորը: Այդ իրավունքնե-րը քաղաքացիների համար յերաշխտւորված են անկախ նրանց սոցալին, ռասայական և այլ տարբերութիւններից: Սոցիալիզմի յերկրի ամբողջ հասարակական, տնտեսական և քաղաքական իրավակարգն ապահովում և նպաստում և քա-ղաքացիների ակտիւության աճին բոլոր բնագավառներում՝ արտադրական, քաղաքական, կուլտուրական: Յուրաքան-չյուրը կարող և գործադրութիւն գտնել իր ամենատարբեր ստեղծագործական ընդունակութիւնների համար:

Ամենաարժեքավոր կապիտալը մեր յերկրում հանդի-

սանում և ինքը՝ մարդը, աշխատաւորը: Մեր մեծ առաջնորդ ընկեր Մտայինն անսահման հողատարություն հանդես բերելով մարդկանց նկատմամբ, մեծերի ու փոքրերի նկատմամբ, սովորեցնում և հող տանել մարդկանց մասին, կազրեր աճեցնել, առաջ քաշել նշանց, շխաղնել, վար յար կանգ առնեն, գործադրություն դռնել նրանց ծախալովս ընդունակությունների համար:

Մարդկանց գործունեյության շարժիչ ուժը մեր յերկրում չեն հանդիսանում անձնական շահը, ազատությունը, փառասիրությունը, հիմար տենչը, ինչպես այս անգի ունի կապիտալիզմի օրով: Մեր յերկրում մարդկանց դեպի գործունեյություն գրգռող շարժիչ ուժը հանդիսանում են ամենատաղնի մոտիվները՝ սոցիալիստական հայրենիքի, ժողովրդի, նրա առաջնորդի նկատմամբ նվիրաւորությունը, մեղդների, աշխատաւոր մարդկության թշնամիների նկատմամբ ստեղծությունը:

Աշխատանքի հերոսները, ստախանովականները, հերոսողաշուններ Ակալովը, Բայդուկովը, Բեյլակովը, Գրոմովը, Յուժաչովը, Մուխոմը, Վոդոպյանովը, Կամանինը, Լյապիդեյակին և մյուսները, հերոս-կայսերները, պանծալի ու քաջարի ռաճմանապահները, ստրատաֆերի հերոսները, գիտության, արվեստի, ֆիզիկական և ինտելեկտուալ գործունեյության տարբեր բնագալատների հերոսներն իրենց սքանչելի հերոսական հրաշագործությունների ընթացքում—հրաշագործություններ, վերսնը ծածկել են նրանց անթառամ փառքով—դեկաւարովն են ամենատաղնի մոտիվներով: Նրանք բոլորը, ամեն մեկն իր բնագալատում, իրենց աշխատանքով, իրենց հերոսական գործունեյությամբ բարձրացնում են իրենց ժողովրդի, իրենց սոցիալիստական հայրենիքի փառքն ու պատիւը:

Աշխատանքը մեր յերկրում հոնդիսանում և փառքի, պատվի, արիւթյան ու հերոսության գործ: Այն մարդը, վոր լով, ազնիվ և աշխատում, մեր յերկրում դառնում և հերոս: Եւ վո՞րտեղ կա այնպիսի յերկիր, ուր մարդիկ սովորական, ֆիզիկական և մտավոր աշխատանքի բնագալատում ունեցած հաջողությունների համար կարողանային

դասնալ ժողովրդական հերոսներ: Այդ հնարավոր և միայն մեր յերկրում, սոցիալիզմի յերկրում: Միայն այստեղ և հնարավոր մասսայական հերոսութունն աշխատանքի բոլոր ընդգծվածներում: Մարդու առաջ միայն այստեղ են բացված իր լավագույն ունակութիւնների, ամենաթանգ, ամենազնահատկի և ամենաաղնիկ հատկութիւնների զարգացման հնարավորութիւնները:

Կամունիստական հեղափոխութիւնը, վարը բոլոր յերկրների յուրօրուայի կողմից դիտել և վարպետ մեծագույն աղետ, աշխատողութեան համար յեղել և և և՛ մեծագույն տուն, հին, նեխած հասարակակարգի վոչնչացման և նոր հասարակութիւն ստեղծելու ժամանակաշրջան, մարդկանց նորացման և վերափոխման ժամանակաշրջան, միլիոնների ստեղծագործական նախաձեռնութեան Ծաղկման ժամանակաշրջան:

Փաղաքացիական պատերազմի կալիան յեղել և մեծագույն և ամենալարված պայքարի ժամանակաշրջան ընդդէմ բազում թշնամիների, ընդդէմ ներքին թշնամիներին—բուրժուայիսի ու կալվածատերերի և ընդդէմ առաջավոր տեխնիկայով դինված ինսերվենտների: Բոլշևիկյան վառապանք կուսակցութեան կողմից գեկտարիոյ յերկրի Ֆրէկիական և ինտելիկտուալ ուժերի մեծագույն լարվածութեան պայմաններում միայն հնարավոր յեղավ ջախջախել թշնամուն:

Պայքարը մնում էր հերոսներ, հրամանատարներ, սքանչելի, հռչակավոր զորավարներ, ապագադետներ, վորոնց հովասարը չի խմացել և չգիտե համաշխարհային պատմութիւնը: Բոլոր նախկին հեղափոխութիւններն ազատանում են համեմատած Հոկտեմբերյան սոցիալիստական մեծ հեղափոխութեան, նրա թափի, հզորութեան, նպատակների հետ, այն խնդիրների խորութեան ու վեհութեան հետ, վոր նա իրականացնում և, մարդկանց մաստանների հետ, վորոնց նա շարժման մեջ և գրել,—այդ բոլորին հափտարը չկա անցյալում:

Մենք համախ դեռ չենք կարողանում մեր Խորհրդային յերկրի մարդկանց ամբողջ վեհութիւնը գնահատել

ըստ արժանույն, վորովհետեւ նրանք իրենց հերոսական
գործերը և սխրագործությունները կատարում են մեր
կողքին: Յեւ, ինչպես յերևում է, ժամանակ և պետք, վոր
այդ հերոսներն իրենց ամբողջ հսկայական հասակով կանդ-
նեն իրենց ժամանակակիցների առաջ:

Պրակտիկայի, պայքարի մեջ են ստուգվում մարդիկ,
նրանց հատկությունները, ընդունակությունները, կարու-
ղությունն ու տաղանդները: Յեւ դարերով կուլտուրա
ունեցող, առաջալոր տեխնիկայով դիմած թշնամիների
ջախջախման մեծ պրակտիկան, միաժամանակ յեղել և կար-
միր Բանակի մարտիկների, հրամանատարների, գորավար-
ների ստուգումը:

Վորոշիւովի, Բուդյոննու, Բլյուսերի, Չապայեփի,
Շչորսի և ուրիշ շատ հրամանատարների անունները, վո-
րոնց ծնել է հեղափոխությունը, բոլոր ժողովուրդները
կհիշեն հաղարամյակներ:

Առաջ շինարարության եպոխան, սոցիալիստական
հասարակություն կառուցելու եպոխան ծնել է նոր հերոս-
ներ, հսկայական ասպարեզ և բաց արել տնտեսական, քա-
ղաքական և կուլտուրական գործունեւթյան բոլոր բնա-
ղավաւներում տաղանդներ հայտարարելու համար: Հար-
վածայինների, ստախանովականների, աշխատանքի հերոս-
ների բանակը կարողացել է ծաղել, ոտեղծվել միայն սո-
ցիալիստական, մարդկային իսկական կուլտուրայի համար
մղվող պայքարում: Միայն մեծ նպատակներն ու մեծ
իդեալները կարող են խոշոր սխրագործություններ առա-
ջացնել և միլիոնների մեջ ամենատաղնիվ դդացմունքներ
զարթեցնել:

Մեր ժամանակի ամենալեւ նպատակը պայքարն է
հանուն կոմունիզմի: Այդ պայքարը համընկնում է ամ-
բողջ առաջադեմ մարդկության շահերին. նա մարդկանց
մեջ զարթեցնում է ամենալավ դդացմունքներ: Սովորա-
կան, հասարակ մարդիկ աճել, դարձել են իսկական հե-
րոսներ և տնու, դասնում են այդպիսիներ:

Այդ պայքարը քաղաքացիական պատերազմի եպոխա-
յում ծնել է Չապայեփին, Շչորսին, Բուդյոննուն և տա-
նյակ-հաղարավոր այլ հերոսներ, վորոնք մարտնչել են ան-

սահման քաջությամբ, արիւնքությամբ և խելագարությամբ: Նա
ծնել և հաղաթափոր ստախանոյականներ, աշխատանքի հե-
րոսներ: Նա ստիպում և մարդկանց բարձրանալ ստրատո-
սֆերա, թռչել Հյուսիսային բևեռ և նոր ճանապարհներ
բաց անել դեպի Ամերիկա, իջնել ծովի հատակը, յերկրի
խորքը, հաղթահարել հսկայական դժգոհություններ, հա-
ճախ հսկայական գրկանքներ կրել, զոհել իրենց կյանքը:

Անդրիական ժուռնալիստներից մեկը, խորհրդային
և քաղեղիցիայի՝ Հյուսիսային բևեռ թռչելու կապակցու-
թյամբ, հարց և դնում, թե ինչ շահեր են դրդում խոր-
հրդային խելագար սպաշուներին և դիտնականներին թրո-
շելու: Հյուսիսային բևեռ—մի այնպիսի տեղ, վորը շատերի
համար դերեղման և յեղել: Այո՛, այստեղ չկան կապիտա-
լիստական հասարակության գլխավոր դրդիչ ուժերը հան-
դիսացող անձնական շահեր, շահախնդրություններ: Դրա-
նով և բացառւում, վոր ժամանակակից բոլոր կապիտա-
լիստական պետութիւնները միասին վերցրած արկտիկա-
կան հետազոտութիւնները բնագոյնում ավելի քիչ բան
են անում, քան ԽՍՀՄ:

Չուր չե, վոր Արկտիկայի բնագոյնում վերջին
ստոր սարմա բնթացքում ձեռք բերված խոշոր նվաճում-
ներն իրողործել են Խորհրդային Միութեան մարդիկ: Իսկ
Խորհրդային Միութեան յափառւոյն մարդկանց համար
սոցիալիստական հայրենիքի շահերը, մարդկութեան շահե-
րը վեր են ամեն բանից:

Մեր յերկիրը, նույնիսկ շատ թշնամիներ ստիպված
են ընդունել, վոր ամենահերոսական յերկիրն և, թե
ինչումն են մեր հերոսութեան արժանները, ոչ ոք հարցի
պատասխանը տալիս և Խորհրդային Միութեան հերոս Վո-
դոպյանովը՝ «Թեթև և ուրախ և աշխատել, յերբ զգում
ես, վոր քեզ չըջապատում են միլիոնավոր բարեկամներ»:
Մեզ մոտ ամեն մի հերոսական սիրադարձութեան թիկուն-
քում կանգնած և յերկիրը, նրա բաղձամիլիոն ժողովուրդն՝
իր ամբողջ հողութեամբ և ուժերի պահեստով: Մարդիկ—
մեծադույն արդելքներ հաղթահարող հերոսները միշտ
զգում են իրենց որդանական, անխղելի կապը միլիոնների
հետ: Մեր յերկրում անձնական և հասարակական շահերը

ներդաշնակորեն պաշտպանում են: Յուրաքանչյուրի ազատ
զարգացման շահերը միաժամանակ բոլորի ազատ զարգաց-
ման պայմաններն են:

Յերբ կոշկեզենի արդյունաբերության ստախանովա-
կանները գերազանցեցին Յելբոպայի ամենատառաջավոր կա-
պիտալիստական ձեռնարկներէց մեկի աշխատանքի արտա-
դրողականությունը, այդ ֆիրմայի ներկայացուցիչները
դիմեցին մեր ժողովմասններից մեկին, խնդրելով հաղոր-
դել իրենց՝ աշխատանքի ստախանովյան մեթոդների գաղտ-
նիքը: Մեզ հայտնի չէ, թե ինչ և պատասխանել այդ
ժողովմաստը, սակայն կարելի չէր նշել, վոր այդ գաղտ-
նիքը կայանում և բանվոր դասակարգի ղեկավարության
մեջ, անտեսության սցիպիստական սխտեմի մեջ: Սոցիա-
լիզմը ծնում և այնպիսի մարդիկ, ինչպիսիք են՝ Ստա-
խանովը, Դյուկանովը, Սմեսանինը, Դեմչենկոն, Վինո-
գրադովաները և մյուսները: Սոցիալիզմը հանդիսանում և
աշխատանքային ենտուղիազմի ազդրւորը, օտեղծադործու-
թյան, մրցակցության, տաղանդների անման դրդիչ ուժը:
Մեր խորհրդային վոդջ սխտեմն ապահովում և մարդկանց
ընդունակությունների ու ձիրքերի զարգացման պայման-
ներն ու հնարավորությունները:

Մեր պետությունն ըստ ամենայնի խրախուսում և վոչ
միայն շափահանների ընդունակությունները, այլև յերե-
խանների ընդունակությունները, ձգտելով ամենցնել հրաշալի,
բաղմակողմանի դարդացած մարդկանց մի մեծ ցեղ: Բա-
լւորը դիտեն միջադգային կոնկուրաներում հաղթանակներ
տարած մեր պատանի յերաժիշտների, ջութակահարների,
դաշնակահարների օրինակից, թե վորքան հողացողություն,
ուշադրություն ու սեր են ցուցաբերում նրանց նկատմամբ
մեր բանվորա-դյուրացիական իշխանությունը, կուսակցու-
թյուն և կառավարության ղեկավարները և ամենից առաջ՝
ընկեր Ստալինը: Յեզ հողացողություն և ցուցաբերում
վոչ թե միայն աչքի ընկնող յերեխանների, արթնացող
տաղանդների նկատմամբ, այլ առանց բացառության բոլո-
րի նկատմամբ: Դրա հետ միասին մենք ամեն կերպ ձեռ-
նում ենք յերեխանների մեջ արթնացնել սոցիալիստական
մրցակցության առողջ վոդին: Ինչպես վոր շափահաններն

են մարտում աշխատանքի լուվադույն ցուցանիչների համար, աշխատանքի բարձր արտադրողականության համար, աշխատանքի բարձր վորակի համար, առաջավորներին խրախուսելով աշխատավարձի համապատասխան սխտեմով, ասնատորա—կուրսութային սպասարկումով, իսկ աչքի ընկնող մարդկանց ամբողջ յերկիրը մեծարում և վորպես հերոսների, —նույնպես ևլ մենք խրախուսում ենք ուսման դործում յերեխաների կողմից ցուցարեւովոց ընդունակություններն ու աշխատասիրությունը: Վոչ միայն ամեն մի չափահասի, այլև յերեխայի ուսման վորակը դա պետական գործ և, ինչպես և մասնադեւտի, բանվորի ու կոլտնտեսականի աշխատանքը:

Վերանորոգմեյնց հայանտեսության կոլտնտեսուհի Մինայեյա Նադեժդա Այեքսեյեւնան պատմում և. Վէա իմ աղան յերրորդ խմբումն և սովորում և նա ունի բարձր թվանշաններ: Այոպես, իբրև պարզև, նրան կուրորտ ուղարկեցին: Յեւ այնտեղից նա ինձ գրում և. Վրոմա, վորքան լավ է ինձ համար ալատեղ: Իսկ յես կարդում և լաց ևմ լինում: Աղջիկս հարցնում և. Վինչո՞ւ դուք, մամա, լաց եք լինում, յեթե այնտեղ նրա համար լավ և: Իսկ յես նրան ասում ևմ. Վլաց ևմ լինում նրա համար, վոր հին տնիծված կյանքն ևմ հիշում: <

Ջուլիա հարների Բրյուսեյան միջադպային կոնկուրսում հաղթանակ տարած Դավիդ Ոյստրախին արտասահմանյան ժոււնայիտները հարց են տվել, թե ինչո՞վ բացատրել խորհրդային յերաժիշտների հաջողությունը միջադպային կոնկուրսներում, մասնավորապես, ինչու խորհրդային յերաժիշտները հաղթանակ տարան Խաւրիայի և Գերմանիայի ներկայացուցիչների նկատմամբ, յերկրների, վորոնք մի ժամանակ հռչակված էյին իրենց բարձր յերաժշտական կուլտուրայով: Դավիդ Ոյստրախը նրանց հայտարարում և. Վխորհրդային արվեստի ներկայացուցիչների, մասնավորապես դաշնակահարների և ջութակահարների հաջողությունն ամենից ասում թաղնված և մեր յերկրի սոցիալական կարգի մեջ:

Յեւ իտկապես, ասում և նա, վերցրեք մեր պատանի լաուրեսատներ Բուսյա Գուդանյի, Միլա Ֆիլտենդուցի,

Լիգա Հիլերտի, մեր յերկրի տասնյակ, Հարյուրավոր և Հազարավոր ջուլթակահարների, դաշնակահարների, յերդիշների արտիստական ուղին: Ինչո՞ւ և բացատրվում նրանց արագ աճումը:

Այսպիսի յերեխաներին, ինչպես Բուսյա Գոլդշտեյնն և, յկայիտալիստական յերկրների պայմաններում, ճիշտ և ասում Ոյստրախը, կդարձնեյին Վլոնդերկինդ (Հրաշք-յերեխա), կխտրակեյին նրա տաղանդը, ավելի շատ հոգալով տուտրական հաշվի մասին, քան յերաժշտական ձիրքի դարգացման մասին: Մեր յերկրում Բուսյան շրջապատվել և պետության հոգատարությամբ և ուշադրությամբ, նրան ապահովել են թոշակով, բարենպաստ պայմաններ են ստեղծել նրա տաղանդի դարգացման համար: Այսպիսի պայմաններում են դաստիարակվել մեր բոլոր լուսերեսաները: Վերելի յե համարձակ ասել,—ասել և Ոյստրախը,—վոր մեզ դաստիարակել և դուրդուրել և ամբողջ յերկիրը: Այն պայմանները, վորոնցում մենք աճեցինք, աշխարհում այն միակ արդարացի սոցիալական կարգի հետևանքն են, վորը մեր յերկրում ստեղծված և խորհրդային ժողովրդի կողմից:

Ահա մի աղյուսակ, վորն ավելի շատ բան և ասում կոմունիզմի և Ֆաշիզմի ելության մասին բնդհանրապես և անհատի դաստիարակության նկատմամբ նրանց ունեցած տարբեր վերաբերմունքի մասին մասնավորապես, քան կտան հազարավոր գրքեր:

ԽՍՀՄ և Գերմանիայի ուսանողները բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում (Հաղարներով) .

Յերկրներ	1913/14 թ.	1927/28 թ.	1932/33 թ.	1935/36 թ.
ԽՍՀՄ	125	180	417	525
Գերմանիա . .	104	108	128	89

Հասկապես բնորոշ են վերջին թվերը: Ֆաշիզմի՝ իշխանության գլուխ անցնելը բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների ուսանողների թիվը կրճատել և 40 հազարով, այդ նույն ժամանակամիջոցում սոցիալիզմի յերկրում

ուսանողների թիվը բուհ-երում աճել է ավելի քան 100 հազարով:

Բայց վաղ միայն ֆաշիստական յերկրներում, այլև այն յերկրներում, վարակ դեռ պահպանվել են բուրժուական դեմոկրատիայի մտցորդներ, ուսանողների թիվը կրճատվում է: Այսպես, Ֆրանսիայում, մինչպատերազմյան չրջանի համեմատությամբ ուսանողության թիվը զարոցներում կրճատվել է 5%-ով, իսկ Անգլիայում՝ 7%-ով: Գերմանիայում մինչպատերազմյան չրջանի համեմատությամբ ուսանողության թիվը կրճատվել է 14%-ով: Այդ նույն ժամանակամիջոցում ԽՍՀՄ մեջ ուսանողության թիվը մինչպատերազմյան չրջանի համեմատությամբ աճել է ավելի քան 200%-ով:

Ահա ուշագրավ մի աղյուսակ, վորը ընորոշում է, թե խորհրդային սոցիալիստական պետությունը ինչպես է հուտանում իր պատանի և չափահաս քաղաքացիների կրթության մասին, նրանց ընդունակությունների բազմակողմանի դարգացման մասին (տե՛ս էջ 40):

Միմայն Խորհրդային Ուկրաինայում կա 117 բարձրագույն ուսումնական հաստատություն, իսկ մինչև հեղափոխությունը կար ընդամենը 15: Ուկրաինայի բուհ-երի ուսանողների թիվը զերազանցում է Գերմանիայի բուհ-երի ուսանողների թվից, շնայած վոր Ուկրաինայում ազգաբնակչության թիվը յերկու անգամ քիչ է, քան Գերմանիայում:

Միայն մեկ միութենական հանրապետության մեջ՝ ՌՍՖՍՀ մեջ բուհ-երի թիվը մինչհեղափոխական ժամանակաշրջանի համեմատությամբ ավելացել է 73-ից մինչև 362, իսկ ՌՍՖՍՀ բուհ-երի ուսանողների թիվը անցնում է միասին վերցրած Գերմանիայի, Անգլիայի և Իտալիայի ուսանողների թվից (341 հազ. ավ.):

Այսպիսով, Խորհրդային Միության ժողովուրդները, վորոնց կապիտալիստները հաշվում էյին հետամնաց, այժմ, սոցիալիզմի հիման վրա լուսավորության բնադավառում հասնում և անցնում են կապիտալիստական յերկրներից:

Ահա մի որինակ, վորը ցույց է տալիս, թե ինչ է տալիս կապիտալիզմին փոխարինելու (на смену) յեկած սոցիա-

	1914 թ.	1928/29 թ.	1930/37 թ.	1936/37 թ. ըստի՝ անգամ և ավելի, ըստ	
				1914 թ.	1928/29 թ.
	(հ ա ղ ա ր ն ե ր ո Վ)				
Ուսանողներ — ընդամենը	8137	16 008	38 335	4,7 անգամ	2,6 անգամ
Տարրական և միջնակարգ դպրոցներում	8025	12 604	28 842	3,6 »	2,3 »
Վարից՝ միջնակարգ դպրոցներում	995	3 717	17 872	18 »	4,8 »
Դրանից՝ մասնագիտական միջնակարգ դպրոցներում	79	206	769	9,7 »	3,7 »
Մեծահասակների դպրոցներում	չի յեղել	3 236	8 942	—	4 »
Բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում	112	177	542	4,8 »	3,1 »
Ազգի բանակներ	անգի. չկա	1	9	—	9 »

յիցմը: Զուգադան հանրապետություն մեջ կա Տյուրի-մա անուանով մի գյուղ: Այս գյուղը 1867 թվից մինչև 1917 թիվը ավելի և 9 տներ, 3 փոստային շինություն, 3 հեռադրիչ, 1 բուսակ, 1 յերկաթուղային վարպետ և պտտերադմի Ժամանակ՝ 3 սրտադրչիկ: Խորհրդային իշխանության դոյության Ժամանակամիջոցում այդ նույն գյուղը ավելի և մոտ 400 մասնադետ, ղնրոնցից՝ 22 ուսուցիչ, 11 ինժեներ, 3 գյուղատնտես, Կարմիր Բանակի 30 հրամանատարներ, 4 անտառապետ, 3 քերականներ, 5 հոգաբար, 1 բժիշկ, 20 հաշվապահ, 50 երեկաբուհներ, 115 մեխանիկ, 30 հեռագրիչ և այլն:

Նախկին բաարակուհի, այժմ Խորհուրի մարզի կուտնտնություն կոլտնտեսուհի Խ. Յեմիտյանը պատ-

մում և. Սկզբներէ սրաւ մեր գլուղն ամբողջովին ան-
գրագետ եր, իսկ այժմ իմ ընտանիքի սրինակից ամբողջ
ժողովրդական բախտաւորութիւնը յերևում և: Առաջին
տղաս, — Ալեքսանդր Պետրովիչը, աշխատում և Լենինգրա-
դում վերական ինժեներ, կառուցում և շողենավեր: Նա կո-
մանդատ և, ինստիտուտ և տվարակը, Իտալիա յե գնացել
սովորելու: Մյուս տղաս, Վասիլին, նույնպես կոմանդատ
և, այժմ վարպետ-տոկար և և աշխատում և Մոսկովայի
մոտ, գործարանում: Պավլուշկա կամյերիտական և, սովո-
րում և նկարչական տեխնիկումում: Նրա նկարը կախած և
գլուղխորհրդում՝ պատմավոր տեղում: Բարուսյա գործել
և ուսուցչուհի: Միխայիլը կամյերիտական և, սովորում և
գլուղական տասնամյակի 7-րդ դասարանում: Ուլյան պիտ-
ներ և, սովորում և յոթնամյակի 6-րդ դասարանում:

Ահա թե ինչպիսի՝ ընտանիք ունի նախկին հերցոգ
Բեկկենբուրգ-Մարեյիցկու յերբեմնի բարակուհին: Ըստ
մեր ընտանիքի յերևում և, վոր ստալինյան յերկիրը տվել
և մեզ տղատ աշխատանքի, բարձր կրթության, ուրախ և
լավ կյանքի իրաւունք: Դրա համար ել կոչանտեսականներն
ու կոչանտեսուհիներն ալգպես սիրում են մեր Ստալինին:

Կարելի յե բանօրների և կոչանտեսականների կյան-
քից բերել հարյուրամար, հաղարաւոր նման սրինակներ,
վորոնք հաստատում են, վոր մեզ մոտ, ինչպես դպրոց-
ներում ու բուհերում, նույնպես և անմիջական աշխատան-
քի մեջ ստեղծված են քաղաքացիների ընդունակություննե-
րի և միւրքերի բաղմակողմանի զարգացման և գործադրման
բոլոր հնարաւորություններն ու պայմաններ: Քանի՛
տասնյակ, հարյուրամար, հաղարաւոր առաջ քաշվածներ,
պրակտիկ-մասնագետներ հեղափոխության ընթացքում ա-
ռաջ քաշվեցին արդյունաբերության և գլուղատեսու-
թյան քնաղաւառում, և ինչպիսի՝ տաղանդներ, ինչպիսի՛
կազմակերպիչներ:

Միայն առաջին հնդամյակի ընթացքում պրակտիկ-
մասնագետների թիւն արդյունաբերության մեջ աճեց 3
անգամ, կազմելով առ 1-ն նոյեմբերի 1933 թ., բացար-
ձակ թվերով, 285,2 հազ.:

Այդ կատարվեց, լրիվ համապատասխանելով մեր կուսակցության դիրքակալներին, մեր առաջնորդ ընկեր Ստալինի ցուցումներին: 1931 թ. տնտեսավարների խորհրդակցության ընկեր Ստալինն ասել է.

«Բանվոր դասակարգի արտադրական-տեխնիկական ինտելիգենցիան կազմվելու չե վր'չ միայն բարձրագույն դըպրոցն ավարտած մարդկանցից, —նա պետք է հավաքադրվի նաև մեր ձևանարկությունների պրակտիկ աշխատողներից. դործարանի, ֆարրիկայի, հանքահորի վորակյալ բանվորներից, բանվոր դասակարգի կուլտուրական ուժերից: Մրցակցության նախաձեռնողները, հարվածային բրիգադների առաջնորդները, աշխատանքային վերելքի պրակտիկ ներշնչողները, շինարարության այս կամ այն ճակատամասերում աշխատանքի կազմակերպիչները, —ահա բանվոր դասակարգի նոր միջնախավը, վորը և բարձրագույն դըպրոցն անցած ընկերների հետ միասին պետք է կազմի բանվոր դասակարգի ինտելիգենցիայի կորիզը, մեր արդյունաբերության հրամանատարական կազմի կորիզը: Մեղիքն այն է, վոր ձևաներեց այդ ընկերներին սովերի մեջ չպահենք, նրանց ավելի համարձակ առաջ քաշենք հրամանատարական պաշտոնների համար, նրանց հնարավորություն տանք ցուցարերևու իրենց կազմակերպչական ընդունակությունները, նրանց հնարավորություն տանք լրացնելու իրենց գիտելիքները և ստեղծենք նրանց համար համապատասխան պայմաններ, այս նպատակով վորդ չխնայելով»^{*)}:

Հենց այդ ճառում ընկեր Ստալինն ասում էր, վոր այդ հարվածայինների, աշխատանքային վերելքի ներշնչողների մեջ շատ անկուսակցականներ կան և վոր հատկապես նրանց հարկավոր է շրջապատել առանձին ուշադրությամբ, գառաջ քաշել հրամանատարական պաշտոնների համար, վորպեսզի նրանք իրականում համոզվեն, վոր կուսակցությունը կարողանում է պնահատել ընդունակ ու ազանդավոր աշխատողներին»^{*)}:

Տառնյակ-Հաղարավոր ընդունակ, սաղանդավոր բան-

^{*)} Ստալին, *Լենինիցի հարցերը*, Կուսեքոտ, 1937 թ., հայ. էջ 580:

^{**)} Ստալին, *Լենինիցի հարցերը*, Կուսեքոտ, հայ. էջ 582:

վորեն, կուսակցական և անկուսակցական, շնորհիվ իրենց անձնական ընդունակությունների և անձնական անձնագուհ աշխատանքի ուսաջ են քաշվել ցեխային վարպետների, պետերի, խաչարագուն զործարանների դիրեկտորներին պաշտոնների համար, նրանցից շատերը պարզևատրվել են շքանշաններով:

Մի ժամանակ թշնամիները մեզ վախեցնում էին կադրերի բացակայությամբ: Իսկ այժմ բոլորի համար պարզ և, վոր մենք հաղթանակել ենք նաև այդ զգալարագուն բնագավառում:

Միայն ստալինյան հեղափոխության տարիներում բարձրագուն կրթություն ստացան մոտ չորս հարյուր հազար մարդ, վորոնց թվում պատրաստվել են՝ 168 հազար ինժեներ, 43 հազար բժիշկ:

Այդ տարիներին ընթացում (1929—1936) միջնակարգ կրթություն ստացած անձերի թիվը հալատար և դրեթե տասը միլիոնի (ճիշտը՝ 9993 հազար): Այդ ուսյն ժամանակամիջոցում միլիոնավոր բանվորներ արտադրության մեջ անցել են կամ անցնում են տեխնիկական ուսուցում: Այսպես, առ 1936 թ. վերջերը խոշոր արդյունաբերության բանվորների յերկու յերրորդը կամ ավարտել են, կամ անցել են տեխնիկական ուսուցում, բարձրացնելով իրենց վորակավորումը, զարգացնելով իրենց ընդունակությունները:

Արագորեն աճում են նաև դյուդատնտեսության բնագավառի պատրաստված և վորակավորված կադրերը՝ դյուդատնտեսները, դոտեխնիկները, արակատրիստները, կոմբայնավարները, շոֆերները:

1934 թ. մինչև 1937 թ. Հողփողկոմատի և խորհտնտեսությունների փողկոմատի սխտեմի դժով պատրաստվել են 1.419.261 տրտիտրիտներ, կոմբայնավարներ և շոֆերներ: Գյուղն աւաջներում զադախտր չուներ այդ մասնադիտությունների մասին: Մինչհեղափոխական դյուդում ամբողջ դյուղի համար, կամ միքանի գյուղերի համար կար մի մտնադետ—մեկ դարրին: Սա մտնադետն էր ֆիդիկական աշխտտանքի բնագավառում: Իսկ ըմտավորն աշխտ-

տանքի մասնագետներ—ներկայացուցիչները յեղել են տեր-տերը, սարկավադը, դպիրը—ժողովրդի հողին պղծող ագետները, խալար ու ագիտություն սերմանողները: Ուսուցիչ յեղել և վոչ ամեն դյուղում: Իսկ նրա աշխատանքի պայմանները, ինչպես նյութականը, նույնպես և բարոյականը, յեղել են սոսկալի: Գյուղի մնացած վողջ աղ-դարնակությունը կազմել են խալար, անգրագետ, ծեծկը-ված, բնության սարերային ուժերի հանդեպ անողնա-կան, արորով զինված յերկրագործները, մարդիկ, վո-րոնք ապավինել են աստծուն և վոչ թե իրենց ընդունա-կություններին, ուժերին ու խելքին:

Այժմ վերափոխվել և անսեսությունը, փոխվել և աշխատանքի գործիքների զինանոցը՝ արորին, մանգալին ու գերանդուն փոխարինել են տրակտորը, կոմբայնը և դյուղամանսական այլ բարդ մեքենաներ: Արտադրության յեղանակի փոփոխման, տեխնիկայի փոփոխման հետ միա-սին արմատապես փոփոխվում և նաև մարդկանց հոգեբա-նությունը, անել և նրանց կուլտուրան, սեփական արժա-նապատմության գիտակցությունը, վստահությունը սեփա-կան ուժերի հանդեպ, լայնորեն ծավալվել են կազմակեր-պական և անսեսական տաղանդները, վորովհետև ծավա-լվել և գործունեյության դաշտը, անընդհատ աճում և պատ-րաստված, դիտությամբ զինված կադրերի պաՀանջարկը:

Կոլտնտեսությունը—դա ստաջավոր տեխնիկայով զին-ված խոշոր սոցիալիստական դյուղատնտեսություն է: Մի-ջին հաշվով ամեն մի կոլտնտեսության ընկնում և 473 հեկ-տար հող:

Կոլտնտեսությունների ղեկավարները—նախագահներն ու վարչությունների անդամները—գրանք մարդկանց մեծ մաստների ղեկավարներ են: Ըստ իր նշանակության, աշ-խատանքների յժավալի ու թափի ամեն մի կոլտնտեսու-թյուն—դա խոշոր մասշտաբի ձեռնարկություն և, իսկ նրա ղեկավարը կատարում և հաճախ վոչ պակաս բարդ ֆունկ-ցիաներ, քան այն ֆունկցիաներն են, վոր կատարում և արդյունաբերական ձեռնարկության ղերեկտորը:

Մեր յերկրում կա 243,7 հազար կոլտնտեսություն:

Հետեւապես, նրանց դիտաւորումն են կոլտնտեսութիւններէ վարչութիւններէ նույնքան եւ նախագահներ, Հենց այս շարքը պետք և դասել նաև վարչութիւններէ անդամներին, (վորսնք նույնպես, արտադրութիւն մեջ աշխատելու Հետ միտակն, կատարում են կադմակերպական ֆունկցիաներ), անտնտեսական ֆերմաներէ վարիչներին, բրիգադիրներին, սղակալարներին—դրանք միլիտնավոր կադրեր են, վորսնք աճել են վերջին տարիներէ ընթացքում:

Սրանց մեջ աչքի յեն ընկել նշանավոր տաղանդներ, կադմակերպիչներ, հերոսներ, վորսնք կառավարութեան կողմից սղարկւածաւրով են շքանշաններով:

Տնտեսական կադրերէ հետ կազմակողքի ձևավորվեցին և աճեցին պետական ուղաններ, խորհուրդներէ դուրս կանդնող կադրերը,—սոցիալիզմի նույնպիսի ահտիվ շինարարներէ այդ միլիտնավոր կադրերը (գյուղխորհուրդներէ և աշխատավորներէ ռալոնական խորհուրդներէ նախագահներն ու անդամները, մարդային և յերկրային խորհուրդներէ անդամները և այլն):

Պետք և տառնմնապես նշել կադրերէ տառնքաշումն ու ձևավորումը կին—կոլտնտեսուհիներէ: Այդ կադրերն այժմ ըստ քանակի և նշանակութեան պատկառելի ուժ են կադմում: Այդ կադրերէ նշանակութիւնն ու քանակութիւնը տարեցատրի կրարմրանա և կաճի:

Ահա մի քանի թվեր, վորսնք բնորոշում են կին—կոլտնտեսուհու մասնակցութիւնը դեկավար ֆալխատանքում (տոկոսներով).

1936 թ.

Կոլտնտեսութիւններէ վարչութիւններէ անդամներ	18
Անտնտեսական ֆերմաներէ վարիչներ	16
Անտնտեսական բրիգադներէ բրիգադավորներ	23
Ոգակավարներ	67
Ակումբներէ վարիչներ	11
ՄՏԳ գյուղատնտեսներ	10

Սրանց վրա դեռ պետք և ավելացնել դուրսխորհուրդներէ և աշխատավորներէ ռալոնական խորհուրդներէ կին—նախագահներին ու անդամներին, մարդային և յերկրային խորհուրդներէ կին—անդամներին:

Յաշխտաները կնոջը ջշում են խոհանոց, նրան զրկում են քաղաքական իրավունքներից, կնոջ առաջ փակում են բարձրագույն դպրոցի դռները, ՌՍՀՄ մեջ, սոցիալիզմի յերկրում, կենն իրավաճափասար քաղաքացի յե, վորը մասնակցում ե սոցիալիստական անտեսության ե կուլտուրայի շինարարությանը, պետության կառավարման գործին։

Պորհուրդների Համամիութենական VIII Արտակարգ Համագումարի պատգամավորների թվում կային կնուորակաորիստներ, կթողներ, հորթապահներ, խոզապահներ ե կոլտնտեսական բրիգադների բրիգադավարներ։ ՌՍՀՄ իշխանության բարձրագույն որդանի—Գերագույն Պորհրդի պատգամավորների թվում կա 187 կին։

Ընկեր Ստալինը խորհուրդների VIII Համագումարում աված իր զեկուցման մեջ ասել ե, վոր մարդու հասարակական դիրքը մեր յերկրում կախված չե վոչ գույքային գորությունից, վո՛չ ազգային ծագումից, վո՛չ սեռից, վո՛չ սոցիալտնեսական դիրքից, այլ կախված ե անձնական ընդունակություններից ե անձնական աշխատանքից։ Այն սովյաներից, վոր մենք վերը բերինք, յերևում ե, վոր դեպի ձրի կրթություն տանող ճանապարհը ընդհուպ միւղեւ բարձրագույնը մեր յերկրում բաց ե բալտրի առաջ։ Յուրաքանչյուրը կարող ե դարգացնել իր ընդունակություններն ու ձիրքերը՝ ե՛ր ուսը, ե՛ր ուկրաինացին, ե՛ր թաթարը, ե՛ր բելուսուսը, ե՛ր վրացին, ե՛ր հայը, ե՛ր ուզբեկը, ե՛ր դապխը, ե՛ր չուվաշը, ե՛ր բուրյաթը—բոլոր ազգություններն առանց բացառության։ Ֆիդիկական ե մոտավոր աշխատանքի ամեն մի առարբեզում իրենց ընդունակությունները գործադրելու ճանապարհը բաց ե բալտրի առաջ։

Յուրաքանչյուր կոլտնտեսական, բանվոր, ինտելիդենա կարող ե դառնալ Գերագույն Պորհրդի պատգամավոր, կառավարության անդամ։ Մեր խորհրդային վոջ միտեմն այդ միանգամայն ապահովում ե։ Մեր յերկրում ամեն մի քաղաքացի, վորն ագնվորեն, բարեխղճորեն աշխատում ե հայրենիքի բարօրության համար, հարգելի յե։ Նրան որինակ կարող են ծառայել ստախանովականները, մեր հերոս-

պաշտօնները—նրանց նանաչում և սիրում և ամբողջ յերկերը: Ինչո՞ւ նրանք աղապիսի փառք ու պատիվ են վայելում: Չե՞ղի որ նրանք առանձին աստիճաններ չունեն, բարձր պաշտոններ՝ նույնպես: Եւ ինչո՞վ բացատրել նրանց ժողովրդականութունը, հասարակական աջքի ընկնող դիրքը մեր յերկրում: Նրանք դրան հասել են իրենց անձնական ընդունակութուններով, հայրենիքի բարոյության, սոցիալիզմի յերկրի բարոյության համար կատարած անձնական անձնագործ աշխատանքով: Յերկիրը սիրում և մեծարում և նրանց վերապես իր լավագույն զավակներին, վորոնց համար ժողովրդի շահերը, սոցիալիզմի շահերը վեր են ածեն ինչից: Նրանք ագնիվ աշխատանքով ստեղծել են իրենց փառքը, նվաճել են միլիոնավոր աշխատավորների սերն ու հարգանքը:

Չուր չե, վոր խորհրդային ժողովուրդն իր մյուս լավագույն զավակների և ղեկավարների թվում ԽՍՀՄ Գերագույն Խորհրդի պատգամավորներ ընտրեց նաև լավագույն աստիճանավականներին՝ Ստախանովին, Դյականովին, Կրիվոնոսին, Սմետանինին, Գուդովին և մյուսներին: Ժողովուրդն իր հիացմունքն արտահայտեց նրանց նկատմամբ, նրանց պարգևատրելով յերկրի վրա դոյութուն ունեցող ամենամեծ և թանգարժեք նվերով—իր վստահությամբ և սիրով: Սրա, ինչպես նաև շատ ուրիշ բաների մեջ և բացահայտվում և դրսևորվում մեր իրավակարգի մեծութունը:

ԻւՖը և Պետրովը մեր կողմից արդեն հիշատակված դրքում պատմում են վո՛չ միայն Ամերիկայի համար ախպիկ մի գեաղքի մասին: Ամերիկայում շինվում և խոշորագույն կառուցումներից մեկը, այսպես կոչված Բոուլդեր-դամ գիդանո հիդրոէկայանը: Նա վոչ միայն ելեկարական լույս և եներգիա յե տալու, այլև հանդիսանալու յե վոսողման սխտեմի—Համաամերիկյան ջրանցքի կենտրոնը: Դա ամերիկական տեխնիկայի հրաշքն և: Այդ կայանի ամբարտակը գիտելու մամանակ գրողներն իրենց ուղեկցող ինժեներ Թոմսոնին հարցրին, թե ով և Բոուլդեր-դամի նախագծի հեղինակը:

Վի դարձանս մեր,—գրում են ԻւՖն ու Պետրովը,—նա

այդ հարցին չպատասխանեց: Նա կարողացավ միայն հաղորդել այն բաժնետիրական ընկերությունների անունները, վորոնք կառավարության պատվերով կատարում էին այդ աշխատանքը:

Սրանով նույնպես յերևան ե դալիս կապիտալիզմի կուլթյունը, նրա վերաբերմունքը դեպի աշխատանքը և դեպի աշխատանքի մարդիկ: Փողի, կապիտալի տերերը դիմադրկում են ստեղծագործությունը, յուրացնում, սեփականում են տեխնիկական կառուցումների ականավոր ստեղծագործների փառքը: Ամբարտակի բացման ժամանակ պրեզիդենտ Ռուզվելտն իր ճառի մեջ խոսել ե շինարարության հետ այս կամ այն առնչությունն ունեցող նահանգապետների և սենատորների մատուցած ծառայությունների մասին, սակայն նա վոչ մի խոսք չի ասել ամբարտակի խեղական ստեղծողների մասին:

Կապիտալիզմի յերկրներում փողը և նրա տերերը—կապիտալիստները—ամեն ինչ են, աշխատանքը և նրա կրողները—վոչինչ: Մեր յերկրում աշխատանքը և աշխատանքի մարդիկ—դա ամեն ինչ ե: Ամենահասարակ, աչքի չընկնող մարդիկ, վորոնք աղնիվ վերաբերմունք ունեն դեպի աշխատանքը և աշխատանքի արտադրողականության ընտղավառում ձևը են բերել այս կամ այն հաջողությունը, մեղ մոտ դառնում են հասարակական գործիչներ:

Աշխատանքը—դա հոսարակական կյանքի հիմքն ե: Յերկրի բոլոր գանձերն ստեղծել ե Ֆիզիկական և մտավոր աշխատանքը: Աշխատանքը յեղել ե և և ե' հոսարակական առաջադիմության հիմքը: Սակայն մինչև այժմ աշխատանքը յեղել ե տատանակիր, յեղել ե հարկադրական: Աշխատանքի պատույները յուրացնում էին մի խումբ ձրիակերների, մակարութների: Եեվ ահա այժմ, մեր յերկրում սոցիալիստական հեղափոխության հաղթանակով, պատմության մեջ առաջին անղամն ե ճանաչված աշխատանքի և աշխատանքի մարդկանց դերն ու նշանակությունը: Վաշխատանքի մարդն ունեցավ գլխավորումը—կորտնտեսական ժողովներից մեկում ասաց նախկին միջակ, այժմ կորտնտեսական, Սերգեյ Պետրովիչ Նիկուլինը:

Տասնյակ միլիոնավոր մարդկանց աշխատանքը մեր զեղեցիկ հայրենիքի ուժի ու հղորակչյան աղբյուրն է։

Մեր դործունեությունն տարբեր բնազավառներում յեղած ամեն մի մեծ ու փոքր հաջողությամբ ուրախանում և ամբողջ յերկիրը, վարդահեառ ամեն մի հաջողություն ավելացնում և ամբողջ յերկրի գանձերը, հարստություններն ու հղորակչունը։

Ժողովրդական դերասան Ն. Գ. Խմելովը դրամատիկական արվեստի բնազավառում տարած իր աչքի ընկնող ծառայությունները համար կառավարության կողմից պարգևատրվել և շքանշանով։ Սարմովցիները, իմանալով իրենց հայրենակցի հաջողության մասին, ուրախանում են նրա հետ միասին և նրա հաջողությունն ապրում են, վարդա իրենց արախն մոտ դործ։ Նրանք գրում են. «Մենք հպարտանում ենք, վոր դու շքանշանակիր ես, ԽՍՀՄ Ժողովրդական դերասան ես, — և մեր հայրենակիցն ես ու մեկ մաս՝ Սարմովցումն ես անցկացրել ջո մանկական տարիները։ Նրանք հրավիրում են նրան իրենց մաս՝ Սարմովց, վորակը նրանք կատուցել են կուլտուրայի նոր առն։

Մեր յերկիրը մեծարում և ունտական, ուկրաինական, ղոդախական, ուղրեկական, վրացական թատրոնները դերասաններին, ականավոր բանաստեղծներին և դրողներին, յերիտասարդ ղաշնակահարներին ու ջութակահարներին, աշխատանքի հերոսներին, հերոս-ազաչուններին, դործարաններ, Փարբիկաներ, յերկաթուղիներ կառուցողներին — բոլոր նրանց, ուղքեր իրենց գործով, աշխատանքով, ստեղծագործությամբ փառք ու պատիվ են բերում մեր սոցիալիստական հղոր ու սքանչելի հայրենիքին, նրա ժողովուրդներին։

Ի պատասխան ընտրական իրավունքների լայնացման պահանջի, Ֆրանսական ակակցիոն բուրժուազիան, 1848 թվի հեղափոխության նախորդակին, իր միմիտոր Գիդոյի բերանով հայտարարեց. «Հարստացե՛ք, և դուք ել կլինեք ընտրողներ»։ Դա կատարյալ ծաղր ևր սոված, շահադործ-վող, թշվառության մատնված մասսաների հասցեյին։ Վարդահեառ կապիտալիզմի պայմաններում հարստանալ կարող

են միայն մի խումբ հապիտալիտներ ի հաշիվ միլիոնա-
վորներէ կողոպտման—չահադործման:

Սոցիալիզմի պայմաններում կոմունիստական կուսակ-
ցությունը մասսաներին առում են՝ աշխատեցե՞ք աղնվարար
ծեր ընդունակությունների համապատասխան, հարստաց-
րե՞ք ձեր յերկիրը, սոցիալիստական հայրենիքը, բազմա-
պատկեցե՞ք նրա հարստությունները, վորովհետեւ այդ ա-
մենը ձեզ և պատկանում. ձեր յերջանկությունը և բարե-
կեցությունն ամբողջովին միայն ձեզանից են կախված.
ձեր աշխատանքից, ձեր ընդունակությունների և ձերքերի
բաղմակողմանի զարգացումից ու դործադրումից:

Սոցիալիստական հայրենիքի հզորության առման հետ
միասին առում են նաև նրա զավակների հզորությունը,
մեծությունը, բարեկեցությունը և յերջանկությունը:

Միայն բուրժուազիայի բանակի զրպարտիչներն ելին
կարող կոմունիզմը նկարագրել վորպէս մի հառարակու-
թյուն, վորտեղ մարդիկ նման են միմյանց:

Կոմունիզմն իրապէս նշանակում է անհատներէ (ին-
դիվիդուներէ) բաղմակողմանի զարգացման հնարաւորու-
թյուն: Եւ վ հատկապէս զարգացման այդ բաղմակողմա-
նությանից և նրա հետ միասին կծնվեն շնորհալի ան-
հատներ, վորոնք ընդունակ կլինեն ամենալրիվ և ուժեղ
կերպով դրսևորելու իրենց տաղանդը միայն միջանի
կամ նույնիսկ մեկ բնագաղառում:

Ընդունակությունների և ձերքերի բաղմակողմանի
զարգացման հնարաւորությունը չի նշանակում ամենադի-
տակություն, վոր հալապարազոր և դիտելիքների մակե-
րեսայնության: Վո՛չ, Բաղմակողմանի զարգացման հնարա-
ւորությունը նշանակում է, նախ և սուղ, վոր մարդիկ
լիովին պարզացած կլինեն Ֆիդէլիտպես, բաղմակողմանի և
ներդաշնակորեն: Աշխատանքի հապիտալիստական բաժան-
ման պայմաններում մարդիկ և՛ մտաւորապէս, և՛ Ֆիդէլիտ-
պէս աշխանդակվում են: Մարդու այս կամ այն որդանի
ծյուրման, թուլացման հաշվին չափազանց պարզանում են
մյուս որդանները:

Աշխատանքի և կենցաղի պայմաններն արդեն կոմու-

Նիդմի ստաջին փուլում հնարավորութիւն են տալիս արմատորեն ֆիզիկական վերածնել, առողջացնել ազդարնակութիւնը: Ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի բոլոր տեսակներէ լայն դարգացումը մշակում և մարդկանց նոր սերունդներ՝ գեղեցիկ մարմնակազմով, ամուր մկաններով ու նյարդերով—բոլոր տեսակեաներէից դիմացկուն և կովւած մարդիկ: Ֆիզիկական դարգացման բազմակողմանիութեան պէս բազմակողմանիորեն դարգանում են և դեռ հետադայում ե՛լ սփռլի մեծ չափով կդարգանան անհատներէ ունեցած մասօր ընդունակութիւնները: Վոր մարդիկ ըստ իրենց բնութեան սփած են տարբեր ընդունակութիւններով և վոչ թէ միմիայն վորեւ մեկ ընդունակութեամբ, վորը նրանց դատապարտում և հալիոյանս դրողվել միայն վորեւ մեկ մասնադիտութեամբ, այդ մասին վկայում են մեր յերկրի մարդկանց նկատմամբ կատարվող ամենորոյս փորձն ու դիտողութիւնները:

Ածխահանքերի յերեկվա հանքափորներն այսօր դառնում են մարդկանց մեծ մասսաների կազմակերպիչներ, դառնում են ձեռնարկութիւնների, տրեսաների դիրեկտորներ: Բանփորները, բանփորուհիները, դյուղացիները և դեղլկուհիներն անցնում են դյուղական, ռայոնական, յերկրային, մարդային, հանրապետական և համամիութենական պետական ու հասարակական հիմնարկութիւնների գլուխ, պետութիւն և կառավարում:

Այդ ժամանակաշրջանում բանփորներն ու դյուղացիները՝ հասարակ աշխատութիւն ժողովուրդը, վորը մինչև հեղափախութիւնը բոլորովին հեռացված եր պետական կյանքին մասնակցելու դործից, այժմ, խորհրդային իշխանութեան սրով, գլխափորված կոմունիստական կուսակցութեամբ, ցույց տվեց հերոսութեան, սեղծադործական ձեռներեցութեան և պետական իմաստութեան հրաշքներ:

Այս՝ շատ հարյուրավոր տարիներ Ռուսաստանի գլուխ ելին կանպնել հին արտոնյալ դատակարգերը—ազնվականները, վաճառականները, Փարբիկանտները: Յեւ Ռուսաստանը նրանց պետական չգեկաւարութեան տակ մնում

և ԹՎԱՌ, աղքատ, սակաւ կուլտուրական, ծեծկլամ և Թույլ:

Իսկ դուղացութեան վրա հենվող բանվոր դասակարգի քսան տարվա ախրապետութեան ընթացքում յերկիրը՝ տեխնիկայի, եկոնոմիկայի, դուղատնտեսութեան, արդյունաբերութեան զարգացման նկատմամբ և կուլտուրական շինարարութեան բնագավառում ավելի շատ բան և արել, քան այսպես կոչված զբարեմեծունդը, սպիտակուկը՝ դասակարգերի շատ հարյուրամյակների տիրապետութեան ընթացքում, դասակարգեր, վորոնք իրենց տիրապետութեանը դիմում էին վորպես բնական, համարձեռնական, բնութեան և աստծու պարզեամբ արտոնութեան:

Բնորոշ և, վոր աշխատավորներին ստրկութեանից ազատագրող խորհրդային իշխանութեան գոյութեան քսան տարվա ընթացքում մեր բողմամիլիոն յերկրի բոլոր բողմաթիվ աղզութեաններն ու ժողովուրդները պետութեան կառավարելու ասպարեզում դրսևորեցին իրենց ընդունակութեաններն ու տաղանդները: Ռուսները, ուկրաինացիները, վրացիները, բելոռուսները, հրեաները, զաղախները, կիրգիզները, բուրյաթները, բաշկիրները, հայերը, ուզբեկները, ադրբեջանցիները, թուրքմենները, թաթարները, տաջիկները, չուվաշները, յակուտները և մյուսները—արանք բոլորը պետութեան կառավարելու գործում դրսևորել և ցուցարեբել են հսկայական ընդունակութեաններ, տնտեսութեան և կուլտուրայի զարգացման գործում՝ ստեղծադործական ձեռներեցութեան:

Արվեստի բնագավառում տաղանդների և ձիրքերի մասին վկայում են Ուկրաինայի, Վրաստանի, Ուզբեկստանի, Հայաստանի, Ղաղախստանի սքանչելի թատրոնները, վորոնք Մոսկվայում ունեցած իրենց բեմադրութեաններով հռչակի արժանացան: Այլևս չենք խոսում Ռուսական ոսկւրային և դրամատիկական թատրոնների հաջողութեանների մասին: Այն դաստրոնները, վոր ՄԽՍՏ-ն ունեցավ փարեղում, և նրա հաջողութեանները, վորոնք դրդապրին վողջ աշխարհը— արդեն խոսում են իրենց մասին:

Փայլուն հաջողութեանների ու նվաճումների մասին

վկայում են նաև Յերդի ու պարի կամրադքոշ կամեր-
բանակային անասուբլի դաստրոնները՝ պրոֆեսոր Ալեք-
սանդրովի ղեկավարությամբ:

Իսկ ինչպիսի՞ հրաշալի բանաստեղծներ են տվել իրենց
միջից նախկին ախպես կոչված հետամնաց ժողովուրդնե-
րը: Բավական է միայն մատնացույց անել բանաստեղծա-
կան ստեղծագործության տաղիկ գունազեղ ներկայացու-
ցիչներից յերկուսին—Սուլեյման Ստալակուն—լեղզուն,
արտասուփոր սափի և զորության տեր բանաստեղծին, 20-րդ
դարու Համերոսին, ինչպես կոչեց նրան Մ. Գուրկին, և
Ջամբուլին—ղաղախտիան բանաստեղծին, վորի հուզիչ զո-
տանախորհները ձայնում են Սուլեյման Ստալակու ստեղծա-
գործությունների հետ:

Յեթև չլինե՞ր սոցիալիստական մեծ հեղափոխությունը,
անհեա կկարծանվեյին այդ յերկու մեծ բանաստեղծները:
Այսպես՛ը չե՞ր խմանա և չե՞ր տեսնի նրանց բանաստեղծական
ստեղծագործությունների սքանչելի արդասիքները: Սո-
ցիալիստական հասարակության պայմաններում, ընդած
իրենց ծեր հասակին, նրանք—այդ բանաստեղծները, ան-
խղիլիարեն կապված լինելով իրենց ժողովրդի հետ, ի մո-
տ խմանալով իրենց համաքաղաքացիների խոհերը, տրա-
մադրություններն ու զգացմունքները,—ստեղծեցին թախ-
ալիսի սքանչելի վոսանափոքներ, վորոնք, անկասկած,
կդառնան խորհրդային պոեզիայի կրասիկ նմուշներ:

Այս բոլոր փաստերը ջարդուփշուր են անում Փաշիտո-
ների բարբարոսական, հակամարդկային, ռասայական
թնորկան, զրնորյալ և զստորադրյալ ցեղերի, ազգու-
թյունների, ժողովուրդների մասին, վոր իբր թե իրեն՝
բնության կողմից առաջիններին պատվիրադրված և լինել
տերեր, իսկ յերկրորդներին՝ հավիսյանս մնալ սարուկներ,
պարարացնել պատմության հողը:

Ուրհուրդների մեծ յերկրում բնակվող բոլոր բազմա-
թիվ ժողովուրդները, ազգությունները և ցեղերը ցույց
տվին, վոր նրանք մեծ համերաշխությամբ, փոխադարձ
ողնության պայմաններում ի վիճակի չեն դրսևորելու և
դրսևորում են ստեղծագործական ձեռներեցության հրաշք-

ներ ըստ ընտաղախոսութեամբ, սկսած սոցիալիստական խոշոր տնտեսութեան կազմակերպումից, մերջացրած հողեկան տնտեսագործութեան բարձր մոլորոտներով՝ փիլիսոփայութեան, դիտութեան և արվեստի բնագաղափարում:

Ստալինյան դրույթի համար, թե միայն անձնական ընդունակութիւններն ու անձնական աշխատանքն են մոլորում ամեն մի քաղաքացու դիրքը սոցիալիստական հասարակութեան մեջ, ամենափայլուն և ամենադերձախոս ապացոյց կարող է հանդիսանալ ԽՍՀՄ Գերագույն Խորհրդի—մեր յերկրի իշխանութեան բարձրագույն արգանի—պատգամավորներէ ընտրված կողմը: Ընտրված պատգամավորները—ինչպես կոմունիստները, նույնպես և անկոմակցակիտները—դրանք մեր ժողովրդի լավագույն զավակներն են, մարդիկ, մորոնք իրենց աշխատանքով, իրենց անձնութեանց դործունեութեամբ ապացուցել են իրենց նմիրվածութիւնը մեր հայրենիքին, ժողովրդին, կոմունիզմի դործին:

Ովքե՞ր են այդ պատգամավորներն ըստ իրենց սոցիալական դրութեան: Դրանք 465 բանավորներ, 330 դյուշացիներ և 325 ծառայողներ ու ինտելիգենտներ են: Գերագույն Խորհրդի պատգամավորներէ սոցիալական կողմն արտացոլում է մեր սոցիալիստական հասարակութեան կառուցվածքը, մոլորող այլևս չկան շահադործող դասակարգեր՝ կարվածատերեր, կադիտալիստներ, կուլակներ, մարանդ մնացել են աշխատավորներէ միայն յերկու բարեկամ դասակարգեր՝ բանավորներէ դասակարգը, դյուշացիների դասակարգը և խորհրդային նոր ինտելիգենցիան:

Ժողովուրդն իր ներկայացուցիչներին ընտրելով Գերագույն Խորհրդի պատգամավորներ, ղեկավարվել է բացառապէս այն բանով, թե տվյալ թեկնածուն իր աշխատանքով, իր դործունեութեամբ ինչպես և ծառայում ժողովրդին, հայրենիքին:

Միութեան Խորհրդի պատգամաւորներէ թվում ընտրւած են Խորհրդային Միութեան 18 հերոսներ, 242 շքանշանակիրներ—դրանք Կարմիր Բանակի հերոսներն են, խորհրդային հետախուզութեան հերոսներն են, սոցիալիստական խաղաղ աշխատանքի հերոսներն են:

Գերազույն Խորհրդի պատգամաւորներ են ընտրւած 5½ ազգերի և ժողովուրդների ներկայացուցիչներ՝ ուսաներ, ուսերանացիներ, բեւոռուսներ, աղբրեջանացիներ, վրացիներ, Հայեր, թուրքմեններ, ուզբեկներ, տաջիկներ, ղազախներ, կիրգիզներ, թաթարներ, հրեաներ, ղերմանացիներ, կաւկիկներ, օսեր, ուղմուրտներ, կոմիներ, բուրյատներ, մարիներ, բաշկիրներ, յակուտներ, չեչեններ, մորդովաներ, չերքեզներ, կարարդիներ, չուվաշներ, նենեցներ, մոլդաւներ, կարա-կալպակներ, արխաղներ, կարեններ և այլն:

ԽՍՀՄ Գերազույն Խորհուրդը—դա ամենախնտերանցիոնալ պառլամենտն և աշխարհում: Նա ցուցադրումն ու տպացուցումն և հանդիսանում այն բանի, վոր մեղ մոտ՝ ԽՍՀՄ մեջ մարդու հասարակական դիրքը նրա ազգային ծագումից չի կախւած:

Գերազույն Խորհրդի պատգամաւորներէ թվում ընտրւած են 187 կէն:

Գերազույն Խորհրդի մեջ ընտրւած են և՛ ափազադույն, վորմոված հեղափոխականներ ու գիտնականներ, ինչպես և՛ Միկա Յիսակայան ու ահադեմիկ Բախը, և՛ յերիտասարդ բանվորներ, բանվորուհիներ, կոլտնտեսականներ ու կոլտնտեսուհիներ, ինչպես և՛ 19 տարեկան քուհակուհի Կլավդիա Սախարովան, կոլտնտեսուհի Մարիա Դեմչենկոն և ուրիշները:

Գերազույն Խորհրդի պատգամաւորներէ կաղմը ցույց և տալիս, վոր միայն մեր սքանչելի յերկրումն է, վոր մարդու հասարակական դիրքը կախւած չի վոչ գույքային

դրութիւնից, վաշ աղղային ծաղումից, վաշ սեռից, վաշ պաշտոնական զէրգից:

Հայրենիքի բարորության համար ցուցաբերած անձնական ընդունակութիւններով և անձնական աշխատանքով միայն նրանք շահեցին ժողովրդի մեծ վստահութիւնը, արժանացան նրա ընթրյալները, նրա ներկայացուցիչներն ու կամգիւր արտաւայտիչները լինելու մեծ պատգին:

Թարգմ. Ս. Համբարձումյան
Ձեռ. Վ. Փինայան
Մշտագրիչ Ռազմ Վարդապետյան
Գանաքու արք. Լ. Արովյան

Չլուրիտի լիազոր Մ 3302, հրատ. Մ 588
Գաւգիւր Մ 116, տիրած 6000
Հանձնված է արտադրութիւն 22/VI 1938 թ.
Մտադրված է աղագրելու 3/ VIII 1938 թ.
Չինչ 60 է.

Գնորդատ—Փաղաքական գրականութիւն հրատարակութիւն 1938 թ.
աղագրան, Յերեւան, Ալագիրդյան Մ 85.

АКТ № 14/1

Вкладн л.

գլխ. Հիմնարար գիտ. գրադ.

220035555

16
7-112 80 4.

(27к) 434

A $\frac{11}{35555}$

N6

Ф. КОНСТАНТИНОВ

ЗНАЧЕНИЕ
ЛИЧНЫХ СПОСОБНОСТЕЙ
И ТРУДА ПРИ СОЦИАЛИЗМЕ

Госиздат—Издательство полит. литературы
Москва, 1938